

מגזין הבנקאות הפרטית

ינואר 2013

חובות אדירים ולקחים מהמאה ה-8 < עמ' 4
סיכום שנת 2012 בענף הביוטכנולוגיה < עמ' 12
חינוך לקיימות כללי הזהב לחיים מקיימים < עמ' 20
איך להתמודד עם הלחץ של המצב הכלכלי < עמ' 26

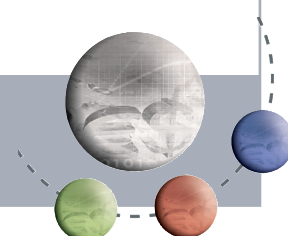
"פיננסים" הינה חברה מובילה בהכשרה והעמקת ידע בתחום שוק ההון והפיננסים למנהלים ועובדים בתחום שוק ההון בישראל, לרואי חשבון, מנהלי כספים, חשבים וכל העוסקים בפועל בנושאי כספים, פיננסים ושוק ההון.

החברה מעמידה פלטפורמה לפרסומים ומאמרים לאנשי מקצוע בשוק ההון והפיננסים, תוך שמירה על עדכניות, חדשנות ומקצועיות הפרסומים המופיעים באתר.

"פיננסים" הינה מרכז מוביל ללימודי מקצוע ברמה מתקדמת לבעלי תפקידים בשוק ההון, למרכז ניסיון של שנים רבות בהדרכות בתחום שוק ההון והפיננסים למנהלים במוסדות פיננסים כבנקים, חברות ביטוח, בתי השקעות וכו'. צוות המרצים הוא מהשורה הראשונה בתחום עם ניסיון וידע מעשי רב.

קורסים קרובים ב"פיננסים" ברמת אפעל: כל הקורסים מתקיימים במרכז הכנסים ברמת אפעל ללקוחות הבנקאות הפרטית

מחיר	שעות מפגש	יום בשבוע	תאריך פתיחה	מס' מפגשים	הקורס
2,000 ש"ח	18:00-20:30	ד'	6.2.2013	7	קורס פסיכולוגיה של חיי היום יום
2,550 ש"ח	18:00-20:30	ג'	29.1.2013	10	קורס השקעה במניות הלכה למעשה
4,000 ש"ח	18:00-20:30	ה'	21.2.2013	10	קורס ניתוח סקטורים להשקעה
5,000 ש"ח	18:00-20:30	ב'	25.2.2013	6	קורס ניתוח השקעה בחברות ביומד

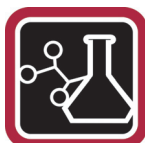
תוכן העניינים

- 4 < **חובות אדירים ולקחים מהמאה ה-18** <
איתי גלילי, פיננסים ניהול הון פרטי
- 6 < **מחדל 30 מיליארד השקלים** <
ד"ר עמית מור, אקו אנרגי
- 8 < **גידור - קרנות או תעודות סל עוקבות?** <
עופר מושקוביץ, פיננסים ניהול הון פרטי
- 10 < **אסטרטגיית השקעות 2013** <
מיכל יוזפסון, פיננסים ניהול הון פרטי
- 12 < **סיכום שנת 2012 בענף הביוטכנולוגיה** <
ד"ר אופיר לוי, Bioassociate
- 14 < **מה עושים עם הדולר האמריקאי?** <
ערן פסטרנק, פסטרנק שהם ניהול השקעות

מדור פינסי

- 16 < **אוגרים כוח** <
פרופ' עמנואל פלד, אוני' ת"א

מדור טכנולוגיה ומדע

- 17 < **אפשר את היקר בהנחה?** <
רן סגל, Any.Do
- 18 < **למי יש יתרון במשא ומתן - לגברים או לנשים?** <
פרופ' אמירה גלילי, הפקולטה לניהול, אוני' ת"א
- 20 < **שימוש משולב בצוואה ובחסכם יחסי ממון להגנת זכויות בן זוג שנתר בחיים ברכוש המשפחתי** <
עו"ד אתי סדיס

מדור משפט, ניהול ושיווק

- 22 < **חינוך לקיימות כללי הזהב לחיים מקיימים** <
איל בלון, המכון לחינוך לקיימות במכללת דוד יילן
- 24 < **עולם הילדות הישגיות במערכת החינוך** <
גלעד גולדשמידט

מדור תרבות

- 26 < **איך להתמודד עם הלחץ של המצב הכלכלי** <
ד"ר ירדן לוינסקי
- 28 < **יאללה תביא חיבוק (או לפחות תעשה לייק)** <
ד"ר ראובן ברק

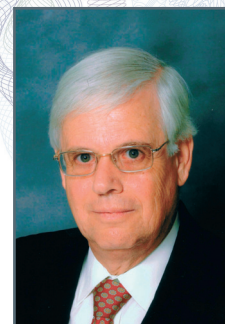
מדור רפואה ובריאות

- 30 < **כיצד מתכננים סיור יקבים נכון?** <
טל גל כהן
- 32 < **פולחן בנואטמלה** <
אופיר יעקבסון
- 34 < **גיאורגיה אוהבתי** <
אינגה מיכאלי

מדור תיירות ופנאי

דבר יושב ראש קבוצת "פיננסים" מר אורי גלילי

קוראים יקרים,

קורא נאמן של המגזין הדגיש בפני שחשוב להיות אופטימי, היות ומדובר בכלכלן איני בטוח אם מדובר באופטימיות לגבי העבר או לגבי העתיד, אך עקרונות אני מסכים אתו.

בימים האחרונים שמענו מספר צפירות הרגעה, העולם לא נחרב (ראה ערך מאיה) והשמיים מאירים פנים (ראה ערך גשם). החששות והדאגות מלפני

שנה כגון קריסת היורו וקפאון כלכלי בארה"ב לא התממשו.

מבחינתנו הסתיימה שנה סבירה לחלוטין ואנחנו יכולים להתברך גם בהצלחות של העשור האחרון. השנה האזרחית החדשה מביאה עימה אתגרים חשובים. בראש ובראשונה תהיה לנו הזדמנות חשובה להביע את דעתנו ולהשפיע על סדר העדיפות הלאומי. חובתנו להשתתף בהליך הדמוקרטי שבאמצעותו אנו בונים תשתיות גם לדורות הבאים. אלה שאינם משתתפים בהצבעה למעשה פועלים כנגד ההליך הדמוקרטי החשוב ביותר. אני משוכנע שזו אינה כוונתם, עצם קיומו של ההליך הדמוקרטי הינו מקור לאופטימיות.

בימים האחרונים התפרסם פסק הדין בפרשת "פלד-גבעוני" עברו 10 שנים מאז האירועים ועד פסק הדין. עדיף היה, ללא ספק, שההליך המשפטי כולו מתחילת החקירה היה מסתיים אחרי 3 שנים ומשמש תזכורת ואור אדום לבעלי עניין ודירקטורים בחברות ציבוריות בשנים 2007 ו-2008. עדיין זה פסק דין חשוב ביותר. אני מקווה שתימצא דרך לקצר את לוחות הזמנים בכל המערכת המשפטית, האנגלים הצליחו בכך ואין סיבה שאנחנו ניכשל.

וסיבה אחרונה לאופטימיות - הבסיס הכלכלי של המדינה. אנו עומדים בפני אתגרים תקציביים וחברתיים רציניים, הבסיס האיתן של הכלכלה הישראלית נותן לנו נקודת זינוק טובה לעמידה באתגרים וקביעת סדר עדיפויות נכון.

מגזין הבנקאות הפרטית

עורך ראשי: אייל גור אריה
מנהל המכירות: אייל קמר

מנהלת פרסום: תמי שרגוביץ, טל: 07777-83055, 054-4739374

עיצוב והדפסה: אבי בלון ואורית זיו-בלון

מנכ"ל: ד"ר איתי גלילי

מ"ל: קבוצת פיננסים גג בע"מ

טל: 07777-83044, פקס: 07777-83045

דוא"ל: service@finance-inst.co.il אתר: WWW.P-B-M.CO.IL

כל הכתבות המקצועיות במגזין זה, נועדו לשם מסירת מידע בלבד, ובשום אופן אין לראות בהן חוות דעת, הצעה, המלצה או יעוץ/שיווק לרכישה ו/או החזקה ו/או מכירה של ניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים המתוארים בהן. הסקירות מתבססות על מידע אשר פורסם לציבור, אשר הכותבים ומז"ל המגזין מניחים כי הוא מהימן וזאת מבלי שביצעו בדיקות עצמאיות לברור מהימנות, דיוק ושלמות המידע. המידע המופיע בכתבות המגזין, אינו מתיימרות להכיל את כל המידע הדרוש למשקיע פוטנציאלי ואינו מתיימרות להוות ניתוח מלא של כל העובדות והפרטים המופיעים בהן. המידע הפרטי והניתוח המפורטים, לרבות הדעות המובאות, בסקירות ובכתבות, עשויים להשתנות ללא מתן הודעה נוספת. הכתבות הן על דעת הכותבים בלבד ומשקפת את הבנתם ליום כתיבתן. הכתבות והסקירות לא מהוות תחליף, בשום צורה שהיא, ליעוץ/שיווק השקעות המתחשב בנתוניו וצרכיו המיוחדים של כל אדם. הכותבים ומז"ל המגזין לא יהיו אחראים, בכל צורה שהיא, לכל נזק ו/או הפסד שייגרם כתוצאה משימוש בסקירות ו/או בכתבות המופיעות במגזין זה, ככל שייגרם כזה, וכן הם אינם יכולים לערוך ו/או להיות אחראים למהימנות, דיוק ושלמות המידע המפורט בכתבות ובסקירות. יובהר להלן כי הכותבים וכן המז"ל, עוסקים, במישרין או בעקיפין באמצעות חברות קשורות, בין היתר, במתן שירותי ניהול השקעות, יעוץ השקעות, ניהול קרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות פנסיה, חיתום ובנקאות השקעות וכתוצאה מכך, עשוי להיות להם עניין בניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים הנכללים בסקירות ובכתבות, ככל שמפורטים כאלה, מעת לעת, לפני פרסום הסקירות והכתבות, בזמן פרסומם ולאחר פרסומם. הכותבים והמז"ל אינם מתייבים ואין בסקירות ובכתבות משום התחייבות להגנת תשואה כלשהי או רווח כלשהו כתוצאה מכל סוג של פעולה בהתאם לאמור בהן. הסקירות והכתבות הן רכוש הבלעדי של הכותבים והחברות בהן הם עובדים ואין להעביר לצד ג', להעתיק, לשכפל, לצטט, לפרסם בכל אופן, להדפיס, לצלם, להקליט או להעתיק את הכתבות, באופן מלא או חלקי, מבלי לקבל אישור מראש ובכתב.

מדור פיננסי

ד"ר איתי גלילי, מנכ"ל פיננסים ניהול הון פרטי

חובות אדירים ולקחים מהמאה ה-18

**”
קשריו הטובים עם השליטים
(מוכר?!) אפשר לו לפתוח
בנק פרטי בו הפקיד סכומי
כסף ניכרים. השטרות
שבנק זה הנפיק הוכרו
בתקופה מסוימת לתשלום
מסים. השטרות שהונפקו
היו בערבות הממשל.**

האם הדפסת הכסף של דראגי תעזור לאירופה? זאת נדע בעתיד, אך מההיסטוריה ניתן ללמוד שהדפסת כסף גורמת לעלייה בשווי הנכסים הפיננסיים, תחושת עושר ולבסוף אינפלציה והתפוצצות נכסים פיננסיים מנופחים.

אחד המקרים המעניינים בהיסטוריה הפיננסית החל במשבר חוב גדול בצרפת בתחילת המאה ה-18. מדינה זו הייתה הגדולה באירופה מבחינת אוכלוסייה ושטח אך לאחר עשור של מלחמות עם אנגליה הגיעה לחדלות פירעון. בסוף המאה ה-17 שלט בצרפת לואי ה-14 אשר התפרסם בהקמת ארמון ורסאי. הקמת הארמון המפואר לוותה בגביית מסים עצומה אשר שמשה גם לתחזוקתו היקרה.

האופן שבו מנהיגי צרפת בחרו להתמודד עם משבר החוב יצרה, לימים, בועה פיננסית שהסתיימה במשבר חריף אשר הוביל לאחר שנים למהפכה הצרפתית (ההתייצבות הפיננסית הגיעה רק לאחר עשרות שנים עם עלייתו לשלטון של נפוליאון).

סיפור המעשה קשור לכלכלן סקוטי בשם John Law אשר נולד ב-1671 בן לבנקאי וצורף. את החינוך שלו ספג בלונדון אשר ממנה ברח לאמסטרדם לאחר שנאשם ברצח אדם בדו קרב. באמסטרדם נחשף להתפתחות הישות המשפטית של חברה בע"מ ועקב אחר המסחר במניה הראשונה בעולם - חברת סחר

הדיונים הקדחתניים בקרב ממשלות של מדינות מפותחות בנוגע להתמודדות עם רמת החוב אינם יורדים מסדר היום. בישראל נדרש קיצוץ תקציבי קואב, ארה"ב שוב מגיעה לתקרת החוב האפשרית וכמובן משבר החוב באירופה רחוק מלהסתיים.

סביר שדיונים אלו ימשיכו ללוות אותנו עוד מספר שנים - סוגיית גובה המסים, משך תקופת הריבית הראלית השלילית, כיצד מצליחים לפחת מטבע בעולם של מלחמת מטבעות? וכו'. מאחורי הדיונים הסוערים מתחבאת השאלה מי ישלם את החובות האדירים וכיצד? כלכלני העולם מקווים לראות צמיחה מהירה אך זו מאחרת להגיע.

חובות בקנה מידה רב מאוד אינם דבר חדש ותופעה זו חוזרת על עצמה מדי מספר עשרות שנים כתולדה לבועות פיננסיות ומלחמות. תקופות של משבר כלכלי וגירעונות יוצרים מצב שבו פוליטיקאים צריכים לרצות את האזרחים ובאין פתרונות קלים מאמצים פתרונות קצרי טווח שבהם נמנעים מהתמודדות מבנית ארוכת טווח.

לעיתים, המזל מאיר פנים והתפתחות טכנולוגית בלתי צפויה מצליחה לגרום לצמיחה, אך ההיסטוריה מלמדת שתקופות ארוכות של עדיה כלכלית יצרה קרקע פורייה להפיכות ומלחמות. האם הדפסת הכסף המסיבית של ברננקי בארה"ב תחדש את הצמיחה?

בינלאומי הולנדית שבבעלותה מונופול לסחר בתבלינים עם הקולוניות באסיה. הוא בלט ביכולותיו המתמטיים וכן היה ידוע באהבתו להימורים.

John Law חזר לסקוטלנד ככלכלן וניסה לשכנע את הפרלמנט הסקוטי להקים בנק מרכזי ולהדפיס שטרות המבוססים על ערך קרקעות. לאחר שהצעתו נדחתה הוא נדד באירופה וניסה להפיץ את תפיסת עולמו הכלכלית. בשנת 1715 הגיע לצרפת אשר הייתה בפשיטת רגל פיננסית לאור חובות כבדים שנצברו לאחר שנים רבות של מלחמות. תחילה הפיץ את בשורתו הכלכלית אודות הדפסת כסף ליורש העצר הצרפתי.

קשריו הטובים עם השליטים (מוכר?) אפשר לו לפתוח בנק פרטי בו הפקיד סכומי כסף ניכרים. השטרות שבנק זה הנפיק הוכרו בתקופה מסוימת לתשלום מסים. השטרות שהונפקו היו בערבות הממשל. בדרך זו הצליח להוציא לפועל תכנית מוניטרית להדפסת שטרות במטרה להמריץ את הכלכלה (נשמע מוכר?!). הנפקת השטרות הייתה צעד חדש, שכן הציבור היה רגיל לסחור במטבעות זהב וכסף. המעבר לשטרות היה כרוך באמון של הציבור במנפיק השטר.

בשנת 1717 הקים את חברת מיסיסיפי אשר פעלה בתחום המסחר למושבה הצרפתית בלואיזיאנה ותמכה במתיישבים הצרפתיים (היו בבעלותה נכסים כגון מונופול על הטבק במושבות וכו'). בתקופה זו הצרפתיים האמינו בפוטנציאל הכלכלי העצום ביבשת אמריקה הצפונית במשאבים, בזהב, בכסף וכו'. שטח המושבות היה עצום וכלל מספר מדינות בארה"ב של היום משפך המיסיסיפי ועד קנדה.

על סמך הציפיות חברת מיסיסיפי הנפיקה שטרות אשר נסחרו ומחירן עלה בהתמדה על רקע צפי לרווחים גבוהים מ"העולם החדש" שנגלה. מחיר מניה עלה מ-500 ליברה במאי 1717 ל-10,000 ליברה בפברואר 1720. על גלי ההצלחה אזרחי צרפת המירו חוב ממשלתי בניירות חברת מיסיסיפי. John Law מונה לגובה המסים הצרפתי והוא הפך לאדם עשיר שבבעלותו ארמונות רבים ונכסים רבים. עם הודעה על חלוקת דיבידנד גדול מחיר המניה המריא לשיא של 18,000 ליברה.

מדור פיננסי

ד"ר עמית מור, מנכ"ל משותף באקו אנרג'י

מחדל 30 מיליארד השקלים

האם ניתן היה למנוע הוצאה עודפת זאת של כלל צרכני החשמל - התעשייה, המשק היצרני, השירותים ומשקי הבית?

בוודאי המחדל נוצר בשל עיכובים, סחבת מיותרת והיעדר ראייה לטווח-ארוך. ניתן היה בפירוש למנוע את 'מחדל 30 מיליארד השקל' אם הממשלה הייתה פועלת בדרכים שעמדו לפניו בארבע תחנות-זמן שונות, לאורך השנים האחרונות.

תחנה ראשונה שהממשלה לא פעלה בה:

ב-2007, הממשלה לא חתמה על ההסכם לפיתוח שדה הגז 'גאזה מרין' הממוקם 36 ק"מ מחוף עזה עם חברת 'בריטיש גז'. בזמנו, התנהל מ"מ מתקדם בנושא הזה בין חח"י לבין החברה הבריטית, בפיקוח הדוק של הממשלה, בברכתו ובעידודו של רה"מ לשעבר, אהוד אולמרט, אלא שהתנגדות לתעריף של כ-4.5 דולר ל-1 מיליון BTU הייתה הסיבה העיקרית שהובילה להתפוצצות המו"מ - תעריף אליו מתגעגעים היום.

תחנה שנייה שהממשלה לא פעלה בה:

עיכוב בן שנה, שגם אותו ניתן היה למנוע, בהבאת הגז משדה תמר למתקן הקליטה שלו. עתה מעריכה חברת נובל אנרג'י שהגז הטבעי ממאגר זה יגיע למתקן במאוס-אפריל 2013. בחח"י העריכו שזה יקרה רק ביוני. תושבי האזור שבו אמור המתקן לקום הביעו התנגדות. אבל הממשלה עמדה מנגד ולא הטילה את מלוא סמכותה בנושא הזה.

תחנה שלישית שהממשלה לא פעלה בה:

אי הקמתה של תחנת החשמל הקיטורית באשקלון (תחנה D) שהייתה אמורה להיות מוסקת בפחם או בגז

סדרת טעויות ומחדלי הממשלה לאורך שנים בפיתוח משק הגז הטבעי יעלו עתה לצרכנים בישראל 30 מיליארד שקלים.

תחשיב בנושא זה ביצעה חברת "אקו אנרג'י" לייעוץ כלכלי-אסטרטגי בנושאי אנרגיה. ד"ר עמית מור, מנכ"ל משותף של החברה, מפרט כיצד נולד הסכום האדיר הזה.

התחשיב שביצעה חברת "אקו אנרג'י" לייעוץ כלכלי-אסטרטגי בנושאי אנרגיה, תשתיות ואיכות הסביבה, העלה כי צרכני החשמל והתעשיינים בישראל ישלמו למעלה מ-30 מיליארד שקלים עקב טעויות ומחדלי הממשלה בפיתוח משק הגז הטבעי החל מ-2011 ועד מארס 2013 והוא עשוי לגדול עוד יותר אם יחולו עיכובים בהגעת הגז הטבעי משדה "תמר".

כיצד נוצר הסכום הזה? הרי איש לא שם לב אליו באחרונה כאשר הכול ממקדים את הביקורת שלהם על חובה של חברת החשמל (חח"י) המגיע עתה ל-70 מיליארד שקל?

חוב 30 מיליארד השקלים נוצרו עקב המחסור בגז טבעי למשק, בשל הפסקת האספקה של גז מצרי והידלדלות מהירה מהמתוכנן של הגז הטבעי במאגר 'מרי B' של חברת ים-תטיס בגלל שאיבת יתר.

התוצאה: חברת החשמל נאלצת לצרוך ולשרוף, רק בשנה שחלפה לדוגמא, 3 מיליון טונות של סולר ומזוט, חומרי גלם מזהמים ויקרים פי חמישה מהגז הטבעי. הרכישות הללו גם הגדילו את חוב חח"י ל-70 מיליארד שקל.

העלות המצטברת הזאת מגיעה אפוא, לפי תחשבינו, ל-30 מיליארד שקל.

* הכתבה פורסמה לראשונה ב'חדשות האנרגיה' כראיון שנכתב על ידי אלכס דרון.

תעריפי הגז צפויים לרדת בחדות החל משנת 2015 ואילך, בשל הגז הטבעי הזול יחסית שיחל לזרום כבר בקרוב משדה תמר. אולם להערכת ירידת המחיר תמותן ולא תועבר במלואה לצרכנים - וזאת כדי לממן את חלקו של החוב הענקי בן 70 מיליארד השקל של חברת החשמל.

טבעי (כשיהיה בנמצא) - וזאת למרות החלטת ממשלה להקימה עוד בשנת 2001.

תחנה רביעית שהממשלה לא פעלה בה:

דחיות חוזרות ונשנות בפרויקט יבוא הגז הטבעי הנוזלי (LNG) באמצעות 'אנייה מנזת'. אניית LNG מגזת אמורה להתחבר בשבועות הקרובים למצוף שממוקם 10 ק"מ מול חופי חדרה. הפרויקט הזה התעכב לשווא. על-פי החלטות ממשלה הוא יכול היה לפעול כבר שנתיים, לאפשר אספקת גז טבעי בכמות שהייתה מפצה על המחסור בגז המצרי. אמנם מחיר ה-LNG המיובא גבוה אך עדיין נמוך משמעותית ממחיר הסולר אותו צורכת הח"י.

לכל אלו יש לצרף גם אי מימוש והימנעות מביצוע של החלטות ממשלה מפורשות הקשורות במדיניות גיוון הספקים של גז טבעי. כשמאחדים את כל אלו יחד - מגיעים ישירות למשבר באספקת הגז שכולנו משלמים עליו עתה ונשלם גם

בתקופה הקרובה, כאמור סכום מצטבר של 30 מיליארד שקל. כשממשלות טועות האזרחים משלמים.

במה מתבטא בפועל המשבר?

בראש ובראשונה בהעלאת מחירי החשמל. בשנה האחרונה הם כבר עלו ב-25% ובשנתיים הקרובות הם יעלו בעוד 15% לפחות. לעומת תעריפי יולי 2011, מאחר שרשות החשמל פרסה את עליית המחיר גם לשנים 2012-2014 על מנת שלא להכביד על הציבור והתעשיינים יותר מידי בשנה אחת. אמנם מחיר הגז החדוש גבוה משמעותית ממחיר הסולר אותו צורכת הח"י.

האם שדה תמר יספק גז לצרכי המשק ואז גם מחירי החשמל ירדו?

תעריפי הגז צפויים לרדת בחדות החל משנת 2015 ואילך, בשל הגז הטבעי הזול יחסית שיחל לזרום כבר

בקרב משדה תמר. אולם להערכתי ירידת המחיר תמותן ולא תועבר במלואה לצרכנים - וזאת כדי לממן את חלקו של החוב הענקי בן 70 מיליארד השקל של חברת החשמל.

איזה סיכונים כרוכים באספקת הגז משדה תמר?

אין ספק כי נובל אנרג'י ושותפותיה מקימים פרויקט

מה הסיכון במצב זה?

די שתתרחש תקלה טכנית, או רעידת אדמה או חלילה פיגוע חבלני, די בטיל גראד, או פאג'ר אחד שישוגר מעזה ואז תיפגע אספקת הגז לישראל. תקלה אחת, בחוליה יחידה בשרשרת אספקת הגז למשק - תושיב אותנו בחושך.

להערכתי, בעקבות התרחשות כזאת עלולה ליפול מיד כל ממשלה. כרגע - אין חלופות מקיפות כדי לתת מענה לתרחיש כזה ודרגות החופש שיש לממשלה מצומצמות ביותר.

אני חושב כי לא נתנו על כך את הדעת במועד. בתוך שנתיים כ-60% מהדלק לייצור חשמל בישראל יהיה גז טבעי שייגיע משדה תמר, כאשר מערכות גיבוי אחרות - מזוט, סולר או גז טבעי נוזלי מיובא באמצעות אנייה - לא יכולות לפצות על כמות גז כה גדולה שתחסר עקב תקלה או פיגוע.

האם כמות הגז שנתגלתה ליד חופי הארץ יכולה גם לשמש לייצוא? כלומר - מקור הכנסה חשוב מאד לקופת המדינה.

בחישובינו ראינו כי שיתרת הגז שיכולה להיות מיועדת לייצוא היא כמחצית מהכמות שנתגלה ועל כך גם המלצנו לממשלה. הנושא מופיע בדוח ועדת צמח שטרם נידון בממשלה.

הדיון הציבורי בסוגיה הזאת ידחה, לדאבוני, כנראה עד לאחר הבחירות. אני חושב שיש ליעד לפחות מחצית מהכמות הנ"ל לייצוא. זה אפשרי. זה מהלך שיקנה המשך ההשקעות מגורמי חוץ בחיפוש גז במים הכלכליים של ישראל.

אם נתקבל החלטה שאין לאפשר ייצוא גז מישראל - גל חיפושי הגז מצד המשקיעים הבינלאומיים והישראלים ייבלם בבת אחת, ולא נמצה את פוטנציאל המשאבים הקיים במים הכלכליים שלנו.

מרשים בזמן-שיא של 3 שנים, אשר יחובר בקרוב לרשת הולכת הגז הישראלית.

אבל מה שמעטים לשים לב אליו הוא שלמרות כל התועלות שתצמח מתגלית הגז הישראלי והפרויקט שנבנה בנושא הזה, ב-5-6 השנים הבאות קיים דווקא סיכון גבוה לשיבושים באספקת הגז. כיוון שלא יהיה לנו עדיין מקור נוסף משמעותי של גז, שהוא הכרחי ביותר.

המשק שלנו יהיה תלוי בפרק הזמן הזה בשדה יחיד, הנמצא 90 ק"מ מחוף ישראל, בצינור אחד באורך 180 ק"מ, בפלטפורמה אחת שתטפל בגז ותמוקם 20 ק"מ מחופי אשקלון ועזה, במתקן קבלה יחיד באשדוד - וזאת ללא כל גיבוי משמעותי במקורות אחרים לגז הדרוש לנו.

גידור - קרנות או תעודות סל עוקבות?

קרנות הגידור הן אחת מאבני היסוד של השקעות אלטרנטיביות בפרט ואמצעי לפיזור תיק ההשקעות. תיקי השקעות בקרב לקוחות הבנקאות הפרטית בעולם נוהגים להחזיק כ-20%-10% מאפיקי ההשקעה בקרנות גידור. מטרתן העיקרית של קרנות הגידור היא לייצר תשואה אבסולוטית (כלומר, תשואה אשר אינה מושפעת ממדדי ההשקעות הנפוצים). הסיכון באסטרטגיות ההשקעה קשור לשוק הספציפי בה היא מופעלת, כאשר נהוג לחלק את האסטרטגיות ל-11 קטגוריות שונות. אין לצפות למכשירי השקעה שאין בהם סיכון, אלא לסיכון מופחת ביחס לאפיקי ההשקעות הקלאסי המקביל שבו פועלת קרן הגידור.

התשואה העודפת של קרן הגידור בהשוואה לתשואת קטגוריית ההשקעה שבו היא פועלת מכונה - האלפא. השקעה המניבה תשואה גבוהה יותר מהתשואה הצפויה על בסיס התנודתיות של קטגוריית ההשקעה מכונה - אלפא חיובית. השקעה המניבה תשואה נמוכה יותר מכונה - אלפא שלילית.

כדי לייצר אלפא חיובית קרנות הגידור משתמשות בטכניקות שונות: שורט (מכירה בחסר), נגזרים ומינוף. ע"י השימוש בטכניקות אלו, קרנות הגידור יכולות לנצל מצבי שוק שונים ע"מ לייצר רווחים. החשיפה הבסיסית לנכסים היא ע"י קנייתם (לוגו), כלומר, אם הנכס עולה - נוצר רווח, אם יורד - נוצר הפסד, ואם נשאר במקום - אין רווח או הפסד.

שימוש בטכניקות של גידור יכול לייצר רווחים בעליית מחיר הנכס, בירידתו ואף ביציבות המחיר.

בנוסף קרנות הגידור משקיעות במגוון רחב של נכסים כגון סחורות, מטבעות, או ריביות. במילים אחרות, עולם האפשרויות ליצירת רווחים המונה בפני קרנות הגידור, הינו רחב הרבה יותר מגישת ההשקעות הבסיסית של

קניית נכס בלבד. עד כה הדיון עסק בהגיון שבכניסה לעולם קרנות הגידור. השקעה בקרנות גידור מסוימות אכן הניבה למשקיעים רווחים גבוהים במיוחד כמו בקרנות של ג'ון פולסון או דיוויד איינהורן, אבל הן רק חלק מהתמונה. כנגד כל מנהל קרן מוצלחת, קיימים עוד מספר רב יותר של קרנות מוצלחות פחות. מנהלים אלה מתגלים כאשר קיימת תנודתיות גבוהה בשווקים ואז הם מפגינים ביצועי חסר גבוהים.

ניסח זאת היטב וורן באפט באומרו "כאשר מסתיימת הגאות רואים מי שחה בעירום". אכן אחרי המשבר הגדול ב-2008 חל צמצום דרמטי במספרן של קרנות הגידור. אם נחה דעתנו והחלטנו להשקיע את דמי החנוכה של הילד בקרנות גידור, נכונה לנו הפתעה: סף הכניסה לקרנות הגידור הוא גבוה במיוחד. השקעה ישירה יכולה להיות בת 7 ספרות. אנו יכולים להשתמש בשירותי מפיצים שונים של קרנות גידור אשר גובים רבדים נוספים של עמלות, ובמקרה זה נצליח לרדת לסף כניסה מינימאלי של כמה עשרות אלפי דולרים. כמו כן, ע"מ להשקיע בקרנות גידור משקיעים צריכים להיות מוגדרים כשירים על פי ההגדרה המקובלת בארה"ב, כך שיש

” ניסח זאת היטב וורן באפט באומרו "כאשר מסתיימת הגאות רואים מי שחה בעירום". אכן אחרי המשבר הגדול ב-2008 חל צמצום דרמטי במספרן של קרנות הגידור.

תשואה ממוצעת שנתית	סטיית תקן 3 שנים	תשואה 2012	תשואה 2011	תשואה 2010	סימול	השקעה
	16	15.4%	0.5%	14.2%	CSM	ProShares Credit Suisse 130/30
	15	11%	2%	15%		מדד יחוס - 500&s p
	7	4.4%	-3.4%	4.1%	MCRO	IQ Hedge Macro Tracker ETF
0.4%		-1.0%				מדד יחוס - HFRI Macro (Total) Index
		-10.8%	-9.5%		WDTI	WisdomTree Managed Futures
		-5.5%	-4.2%			מדד יחוס - Managed Futures Credit Suisse
	5	4.3%	0.2%	2.6%	QAI	IQ Hedge Multi-Strategy Tracker ETF
1.3%		3.6%				מדד יחוס - HFRI Fund of Funds Composite
	5	2.7%	-3.6%	1.6%	ALT	iShares Diversified Alternatives Trust
1.6%		3.9%				מדד יחוס - HFRI FOF: Diversified Index
	6	0.2%	-0.5%	-1.8%	MNA	IQ Merger Arbitrage ETF
2.9%		1.6%				מדד יחוס - HFRI ED: Merger Arbitrage Index

CELIUS
שונה מן הכלל!

סליוס תכשיטים - רסת אביב ג'
מרכז שוסטר, רחוב אחיסאיר 17, ת"א
טלפון 03-6421631 www.celius.co.il

ברשותם הון פנוי של 1 מליין דולר, או הכנסה שנתית של 200,000 דולר לפחות.

בעיה מהותית נוספת בקרנות הגידור היא היעדר נזילות. ישנן קרנות המאפשרות יציאה כל רבעון, אחרות כל חודש, ורבות מהן מבקשות פרק זמן מינימאלי של השקעה. ההסברים לחוסר הנזילות נובעים בעיקר מהתחכום שבפוזיציות הכלולות בקרנות הגידור והזמן הנדרש לבנייתן כאשר נכנס כסף חדש לקרן והזמן לפירוקן כאשר מצטברות משיכות בקרן. במשבר של 2008 קרנות רבות נאלצו לדחות בקשות משקיעים למשיכה הרבה מעבר לנזילות המוצהרת. לאור זאת, מה יעשה משקיע שמבין את האופי וההתנהגות השונה של קרנות הגידור ונפשו חפצה להיחשף לעולם זה, אך הסכומים שברצונו להשקיע נמוכים יותר, או שהנזילות המלאה קריטית עבורו? הפתרון נמצא בתעודות סל העוקבות אחר אסטרטגיות גידור.

אסטרטגיות גידור קיימות אצל מספר יצרני קרנות עוקבות או תעודות סל. לצורך הדיון התעלמנו ממכשירי ה-ETN אשר גוררים חשיפה לגוף המנפיק. בנוסף התמקדנו רק באלה שיש להם עבר של 3 שנים לפחות ולכן האוכלוסיה ירדה מאוד. יש לזכור שזהו שוק מתפתח שימשיך למשוך משקיעים ויצרנים ככל שהרעב לנזילות מצד המשקיעים יישאר גבוה. (ראו טבלה).

CSM - התעודה עוסקת באסטרטגיית הגידור 130% לונג ו-30% שורט. ניתן לראות כי המתאם למדד ה-S&P 500 הינו גבוה, מכיון שהנטו הוא קניית המדד. השנה היחידה שהמנהל ייצר אלפא היא השנה - תשואה עודפת של 4%.

WDTI - התעודה עוסקת במעקב אחר ניהול חוזים עתידיים, פועלת בשנתיים האחרונות ומפגינה ביצועים גרועים לעומת מדד היחוס.

MNA - אסטרטגיה העוקבת אחר מיזוגים ורכישות- ביצועים חלשים ממדד היחוס.

MCRO - אסטרטגיה עוקבת מאקרו. ביצועים טובים יותר ממדד היחוס. **QAI** - עוסקת בריבוי אסטרטגיות גידור ומצליחה להפגין ביצועים טובים יותר ממדד אגד הקרנות הכללי, עם סטיית תקן נמוכה, על אף שאבסולוטית הביצועים נמוכים.

ALT - תעודה העוקבת אחר אסטרטגיות גידור מגוונות. מפגינה ביצועי חסר לעומת מדד היחוס.

סיכום

התוצאות מלמדות שמחצית התעודות ניצחו את מדד הייחוס שלהם, ומחצית לא. לפיכך אין מסקנה נחרצת לכאן או לכאן. אין ספק שחשיפה לאסטרטגיות גידור באמצעות תעודות נזילות, בעלויות נמוכות ורף כספי נמוך להשקעה תורמת אלמנט חשוב בפזיור השקעות. ניתן לצפות כי שוק התעודות העוקבות ימשיך לגדול ולהשתכלל ולהוות אלטרנטיבה, לפחות חלקית לעולם קרנות הגידור.

מדור פיננסי

מיכל יוזפסון, מנהלת מערך יעוץ השקעות, פיננסים ניהול הון פרטי

אסטרטגיית השקעות 2013

”
סביבת הריבית היא זו
שדוחפת משקיעים לנכסי
הסיכון, מעלה את מחירם
ומצמצמת את התשואות
הצפויות שלהם.

הצמיחה הכלכלית העולמית האטה במהלך השנה בכלכלות השווקים המפותחים והשווקים המתעוררים וצפויה להמשיך להאט גם לתוך 2013. המקור לצמיחה הנמוכה בארה"ב הינו תהליך הורדת החוב בקרב משקי הבית והממשלות בעולם והמשבר בשוק האירופאי (צפי להמשך צמיחה שלילית).

גם בשנת 2013 ההשפעה של המדיניות הממשלתית תמשיך להיות גבוהה על השווקים הפיננסיים. הסביבה הכלכלית תמשיך להיות מאתגרת ותתאפיין בצמיחה נמוכה, בריביות נמוכות וביצועים מוגבלים. על המשקיעים להנמיך ציפיות בנוגע לביצועי השווקים השונים ולצפות לתשואות נמוכות יותר בשנה הקרובה. על הכלכלה העולמית קיימים מספר איומים עיקריים: המשך משבר החוב באירופה, התמודדות עם הצוק הפיסקאלי בארה"ב והשלכותיו והמשך חולשה בשוק העבודה בארה"ב אשר יביא להמשך האטה בארה"ב.

החמרה במשבר החוב באירופה ו/או אי הגעה להסכמה בנוגע להטבות המס והקיצוצים הפדרליים עלולים להחזיר את הכלכלות המובילות למיתון. קובעי המדיניות באירופה נקטו צעדים להקלה על מימון ונלגלו חוב על ידי מדינות "בעייתיות" על ידי כך הצליחו להשיב את ביטחון המשקיעים. גם בנושא האיחוד של מערכת הבנקאות הוחלט על צעד ראשון הכולל הקמת מערכת פיקוח על הבנקים הגדולים באירופה. בנושא הצוק הפיסקאלי בעת כתיבת שורות אלו עדיין לא הגיעו להסכמה, אך ההנחה הינה שתושג פשרה בין הצדדים גם אם לאחר תום השנה ועד להשגתה השוק עלול להיות תנודתי מאוד.

בבחינת שוק העבודה בארה"ב, שיעור האבטלה בארה"ב עומד על 7.8% והכלכלה אינה צומחת מספיק על מנת להגדיל את מספר המשרות. האיומים הכלכליים שהוזכרו וחשש מהאטה ומיתון מונעים מחברות מלהעלות את קצבי גיוס העובדים. שיעור האבטלה הגבוה הוא בין הסיבות העיקריות לנידול המוגבל בהוצאות הצרכנים ומונע מהצרכנים להוציא ולהגדיל את הצמיחה והכלכלית (בעל משקל מהותי בצמיחת כלכלת ארה"ב). המשך תהליך של הקטנת התחייבויות, עליה לא משמעותית בשכר עלולה להקטין את הצריכה העתידית. במהלך השנה, הוצאות הצרכנים גדלו כתוצאה משיפור במאזן

שנת 2012 היתה שנה שבה ביצועי השוק נשלטו על ידי קובעי המדיניות המוניטרית ובנקים מרכזיים ולא דווקא על ידי נתוני מאקרו. על אף המשברים והתנודתיות הגבוהה השנה היתה חיובית מאוד לנכסי הסיכון. כתוצאה מממנה ארוכת טווח של ירידת תשואות בשווקי אגרות החוב, שהגיעה לשיאה בחודשים האחרונים בעקבות הדפסת כסף על ידי הבנק המרכזי, שנה זו התאפיינה בביצועים פנומנליים באפיקי אגרות החוב השונים בחו"ל. שנה שבה סביבת הריבית הנמוכה תמכה אף בשווקי המניות חרף ההאטה בצמיחת רווחי החברות וחזרה למיתון באירופה.

ניתן לומר כי ההשפעות של מדיניות ממשלתית ומדיניות הבנק המרכזי השפיעו גם על הבורסה בתל אביב. עד לחדש ספטמבר שוק המניות בישראל הניב ביצועי חסר משמעותיים ביחס לשווקי המניות בחו"ל מסיבות ביטחוניות ובראשן חשש מתקיפה באיראן. מרגע הודעתו של ראש הממשלה על דחיית הדיון בנושא במספר חודשים הצטרף השוק המקומי לשווקי העולם והדביק את הפער כמעט במלואו. מדיניות מרחיבה של בנק ישראל הביאה לרווחי הון באג"ח הממשלתי ובאג"ח החברות. בתחום אג"ח החברות, אשר התאפיין בתחילת השנה בירידות ובתשואות גבוהות, כתוצאה מחשש גדול מפני חדלות פירעון והסדרי חוב, מדיניות זו הביאה להיפוך נגמה והביאה משקיעים לנצל את המרווחים הגבוהים, להזרים כספים לאפיק הקונצרני ולצמצום משמעותי של המרווחים. נראה שהחברות מנצלות את עודף הביקוש והתשואות הנמוכות בגלל גיוסים רחב לקראת סוף השנה.

מדד	ביצועים 28.12.2012
מדד תא 100	7.12%
מדד תא 25	9.08%
מדד תל בונד 20	8.02%
מדד בונד שקלי	7.08%
מדד אג"ח ממשלתי	
S&P500	11%
אגח חברות AA (barclays capital index)	6.40%
אגח חברות Baa (barclays capital index)	11.34%
Global Aggregate - Corporate	11.38%
U.S. Corporate High Yield	15.84%
Emerging Markets (U.S. Dollar)	17.94%
EM Local Currency Government	14.90%
U.S. Treasury: 7-10 Year	4.34%

מקור: bizportal, Barclays capital

השוואה בין התשואה על המניות מול אגח בדירוג Baa

שוק אגרות החוב

בבחינת אגרות החוב בחו"ל בדירוגי השקעה ובדירוגים נמוכים מדירוגי השקעה אין מקום לרווחי הון נוספים אלא הסתמכות על התשואה השוטפת והמרווח הקיים מעל תשואה חסרת סיכון. לא ניתן לצפות להמשך עליות השערים שאפיינו אפיק זה בשלוש השנים האחרונות. פרמיית הסיכון הצטמצמה והמרווחים נמצאים נמוך מהמוצע הרב שנתי. בבחינת אגרות החוב בדירוגי השקעה (Baa) המרווח נמוך ועומד על 1.83%, מרווח המגלם תשואה של 3.19% לשנה. בבחינת high yield אגרות החוב נסחרות בתשואה של 5.9% ומרווח 5.19% מעל הממשלתי ואג"ח של שווקים מתעוררים ה-spread הצטמצם באופן משמעותי ועומד על 2.7% ומגלם תשואה של 4.5%. על אף המרווחים הנמוכים, התהליך של העברת ההשקעות לנכסים המניבים תשואה עודפת על פני ריבית אפס תמשיך לתמוך במחירי אפיקים אלו.

הקטנת הסיכון הכרוך בהשקעות באפיק זה ניתן לבצע באמצעות השקעה במחמים מוגבלים ושילוב אגרות חוב ריבית משתנה בתיקי ההשקעות בין אם באמצעות float rate notes בחלק המדורג או באמצעות senior loans בחלק הלא מדורג.

המצב דומה גם בשוק אגרות החוב בישראל. סביבת ריבית נמוכה מביאה לזרימת השקעות לאג"ח החברות. מדד התל בונד נסחר במרווח של 1.6% מעל תשואת האפיק הממשלתי במח"מ דומה והתל בונד השקלי במרווח של 1.3% מעל הממשלתי, מרווח נמוך ביותר הפוגע באטרקטיביות ההשקעה. אגרות החוב בדירוגים הגבוהים נראות כיום פחות אטרקטיביות ונראה כי יש מקום להמשיך ולהשקיע באגרות חוב בדירוגי A ולבצע הקצאה גם לאיגרות חוב שאינן מודרגות. לטווח הארוך לאור הריבית הנמוכה המונגת כיום במשק, העדפתנו להיות שמרנים ובתחום אגח החברות להשקיע באפיק הצמוד והאפיק של הריבית משתנה. לאורך זמן נראה שהורדות הריבית עשויות להביא לעלייה באינפלציה ועליות ריבית עתידיות.

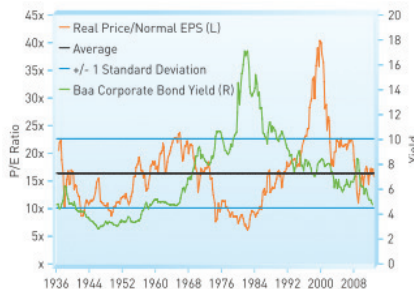
לסיכום, ההתאוששות תימשך בשנת 2013 בקצב איטי. בהתבסס על הנחה זו ובהתבסס על תמחור בשווקים נראה שלטווח הארוך התשואה על ההשקעה במניות עדיין אטרקטיבית בהשוואה לאפיקי השקעה אחרים. השווקים ימשיכו להיות תנודתיים ולהגיב למקבלי ההחלטות לגבי פתרונות למשבר החוב באירופה ובארה"ב.

קבלת החלטות השקעה ואלוקציה של הנכסים צריכה להיות מבוססת על סמך תמחור הנכסים בהתאם למאפייני כל לקוח בבחינת מטרת ההשקעה. מידת שנאת הסיכון ולא מושפעת מתנודתיות השוק.

שנים בהן רווחים מאוד גבוהים או להיפך. ע"פ מדד זה נראה שאנו נמצאים במכפיל גבוה משמעותית מן הממוצע מה שמצביע על כך ששוק המניות יקר ולאורך שנים התשואה הצפויה מהשקעה בו נמוכה. בבחינה נוספת, בניטרול עליית המדד אנו נמצאים קרוב מאוד לממוצע כלומר אין מדובר היום במחירי הזדמנות אך עם זאת מדובר במחירי סביר להשקעה ארוכת טווח.

את ההשקעה בשוק המניות יש לשלב בין מספר שווקים ולא רק בשוק האמריקאי אם כי עדיין יש להקצות לו משקל יתר. נראה שהמשבר בשווקי אירופה יצר הזדמנויות בשווקים האירופאיים והתמחור של

S&P 500 P/E Ratio and Corporate Bond Yield

Source: Bureau of Labor Statistics; FactSet Research Systems, Inc.; Bloomberg L.P.; PNC

השווקים זול יחסית לעבר ובהשוואה לתמחור שוק המניות האמריקאי. השווקים המתעוררים אף הם נסחרים בתמחור אטרקטיבי ויש מקום להשקיע בהם בחלק מן ההקצאה לשוק המניות.

שוק המניות הישראלי מתומחר בחסר ביחס לשווקים אחרים מפותחים ובאופן די דומה לשווקים מתפתחים. השוק מגלם פרמיית סיכון הנובעת ממיקומו הניאוגרפי

שוק	אפיק נכס	תשואה ממוצעת	ניטראל	תשואה צפויה מעל לממוצע	תשואה צפויה עורפת	שני סימנים קודם
שוקי מניות						
ארה"ב						□
ישראל				●	●	□
מזרח אירופה				●	●	□
אג"ח						□
ישראל ממשלתי			●			□
ישראל חברות			●			□
ישראל לא מדורג			●			□
ארה"ב ממשלתי			●			□
חברות השקעה חו"ל			●			□
Senior loans			●			□
חברות חו"ל לא מדורג			●			□
אגח מתעוררים			●			□

וממצבה הביטחוני של מדינת ישראל. מדד ת"א 100 נסחר במכפיל של 10 המגלם תשואה על הרווחים של 10% תשואה צפויה יפה בהשוואה לתשואה נומינלית של 3.9% באג"ח ממשלתי לעשר שנים.

משקי הבית, עם זאת שיפור זה אינו מספק על מנת להמשיך להגדיל את קצב ההוצאות של הצרכן. התנאי להמשך גידול בהוצאות הינו המשך שיפור בשוק העבודה עלייה בהכנסות כתוצאה מגידול בתעסוקה ותחושת ביטחון של הצרכן אשר יגדילו את קצב הצמיחה בארה"ב.

כתוצאה מחשש מקצב ההתאוששות הרחיב הבנק המרכזי האמריקאי את תכנית רכישת האג"ח (QE3) במטרה להוריד את ריבית ארוכת הטווח ולתמוך בשוק הנדל"ן. שוק זה התייצב ואף נכנס למסלול של התאוששות - לשוק הנדל"ן משקל חשוב בתחושת העושר והביטחון של הצרכן האמריקאי יותר מאשר השפעה על הגידול בתמ"ג.

נראה שצמיחה איטית תיתמך בהתאוששות איטית של שוק העבודה, אשר תביא לעלייה מתונה בהוצאות הצרכנים. שוק הנדל"ן ייתמך על ידי תכניות ההרחבה הכמותית כאשר המסחר ימשיך להיות משקולת כתוצאה מהחולשה באירופה וקצבי צמיחה נמוכים בסין.

סביבת הריבית היא זו שדוחפת משקיעים לנכסי הסיכון, מעלה את מחירים ומצמצמת את התשואות הצפויות שלהם. כל עוד אין ציפיות לעליית ריבית (מה שלא נראה באופק) תהייה תמיכה למחירי נכסי הסיכון. על מנת לשמור על ההון ולהימנע משיקיה ריאליים משקיעים ייאצו להמשיך ולבצע השקעות בנכסים אלו.

התוכנית של הבנקים המרכזיים להדפיס כסף לצורך רכישת חובות ממשלתיים, תוך ניהול גירעונות ענק לא יכול להיחשב כפתרון ארוך טווח לבעיות החוב. עם זאת, תכניות אלו צפויות להימשך ואי לכך יש לצפות להמשך שחיקת ערך המטבעות בהם מופעלת מדיניות זו ולעלייה באינפלציה.

שוק המניות

שוק המניות בארה"ב עלה במהלך 2012 בכ-11%. אנו עדים להמשך התמתנות קצב צמיחת רווחי החברות משיעור של 15% בשנת 2011 לשיעור צפוי של 6% במהלך 2012 וקצב צמיחה חד ספרתי מתון לשנת 2013.

שוק המניות נסחר נכון להיום במכפיל רווח של 14 על רווחי 2012 המגלם שיעור תשואה ממוצעת של 7% בשנים הבאות. תשואה זו בהשוואה לתשואה של 1.7% באג"ח ממשלתי ארה"ב נראית אטרקטיבית וגם בהשוואה להשקעה באג"ח חברות. בניסיון להבין את התמחור בהתבסס על מודל ארוך טווח נבחנו מכפיל ארוך טווח Shiller P/E, המחשב את המכפיל בהתבסס על ממוצע הרווחים בתקופה של עשר אחורה. בדיקה זו מנטרלת את מחזורי העסקים וסטיות של

מדור פיננסי

ד"ר אופיר לוי, מנכ"ל חברת Bioassociate

סיכום שנת 2012 בענף הביוטכנולוגיה

”
**בהתאם למגמה של השנים
האחרונות, ב-2012
המשיכה התנופה בפעילות
M&A, עם 7 עסקות מעל
מיליארד דולר ושווי
עסקאות כולל עבור 50
העסקאות הגדולות גרד
את רף ה-30 מיליארד
דולר.**

”

לחתום עסקאות בשלבים מאוד מאוחרים, לאחר סיום הפיתוח הקליני, או בשלבים מאוד מוקדמים, בשלב הפרה-קליני.

אבל השנה לא הייתה רק ענייני כספים, אלא גם הישגים גדולים בהבאת תרופות חדשות ומצילות חיים לשוק. 2012 תיזכר כאחת מהשנים עם המספר הגדול ביותר של אישורי שיווק של ה-FDA - 34 תרופות חדשות, מספר שיא מאז שנת 2004. לחלק מהתרופות שאושרו בשנה זו יש את הפוטנציאל להפוך לתרופות בלוקבאסטר המניבות יותר ממיליארד דולר בשנה.

בנוסף, אושרו השנה טיפולים חדשים בתחומים שלא ראו תרופות חדשות יותר מעשור, כגון השמנה ומחלת Cushing. במקום בו יש הצלחות גדולות בדרך כלל ישנם גם כישלונות מהדהדים, ואכן השנה היו מספר כישלונות של חברות שניסו לפתח טיפולים עבור כמה מהמחלות הקשות ביותר. ראינו את ענקיות התעשייה, פיזר J&J ונכשלות בניסוי קליני שלב III היקר ביותר בהיסטוריה למחלת אלצהיימר, ואת בריסטול מאיירס, שנאלצה למחוק את השקעתה האחרונה בסך 2.5 מיליארד דולר תוך פחות משנה, לאחר שהתגלו בעיות בטיחות חמורות בתרופה אותה רכשה.

כמו תמיד ישנה התרגשות גדולה בתעשייה עם שפע של מנצחים ומפסידים, אבל תמיד צריך לזכור שכל התפתחות חדשה היא תרומה לאיכות חיים טובה יותר לכולנו. ■

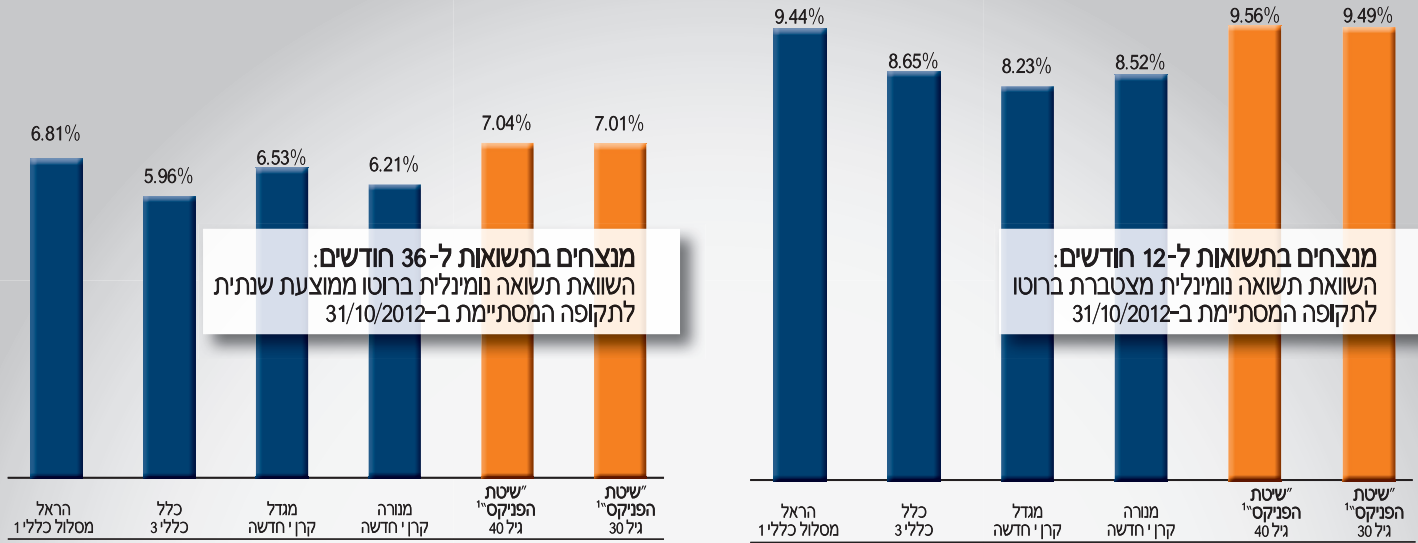
שנת 2012 הייתה שנה טובה לתעשיית מדעי החיים בארה"ב, כאשר ביצועי מדדי הביוטכנולוגיה והבריאות הראו תשואה גבוהה בהשוואה למדדים המובילים. מדד נאסד"ק ביוטכנולוגיה (NBI) הניב תשואה של מעל 30% מתחילת השנה - יותר מכפול 4 בהשוואה לדאו ג'ונס. עבור חלק מהחברות הציבוריות בסקטור, 2012 הייתה שנה רבת אירועים, עם הישגים גדולים שבאו לידי ביטוי משמעותי בביצועי המניות שלהן. השקעה בחמש החברות בעלות ביצועי המנייה הטובים ביותר ב-2012 היתה מניבה תשואה ממוצעת של יותר מ-350%, דבר אשר ללא ספק מעודד משקיעים לנסות ולאתר מניות בעלות פוטנציאל לתשואה דומה גם בשנת 2013.

2012 הייתה שנה מוצלחת גם לחברות אשר בחרו להצטרף לשוק הציבורי, כאשר 12 חברות תרופות חדשות נכנסו השנה לבורסה, לעומת 10 הנפקות בשנת 2011. ההנפקות של 2012 היו גדולות יותר מאשר בשנה שעברה, כאשר חברת Puma Biotechnology (PBVI) הובילה את החבורה עם מגה הנפקה של 138 מיליון דולר. מרבית ההנפקות החדשות הראו גם תשואות יפות בהמשך הדרך, כאשר שוב Puma מובילה, עם תשואה של מעל חמישים אחוז מיום הנפקתה.

בהתאם למגמה של השנים האחרונות, ב-2012 המשיכה התנופה בפעילות M&A, עם 7 עסקות מעל מיליארד דולר ושווי עסקאות כולל עבור 50 העסקאות הגדולות גרד את רף ה-30 מיליארד דולר. פעילות ה-M&A הענפה ביותר התמקדה בתחום האונקולוגיה (סרטן) והנירולוגיה (מערכת עצבים מרכזית). 2012 התאפיינה גם בעסקאות רישוי (License agreements) רבות, כאשר המגמה הכוללת הייתה נטיית החברות הגדולות

*BioAssociate מספקת שירותי יעוץ, מחקר ואנליזה לחברות ביומד ולגופי השקעה (בנקים להשקעות, משקיעים פרטיים, משקיעים מוסדיים ועוד) המבצעים השקעות בתחומי פרמצבטיקה, ביוטכנולוגיה, מכשור רפואי ומדעי החיים.

"שיטת הפניקס" מנצחת בתשואות לשנה ול-3 שנים!

להצטרפות פנה לסוכן הפניקס שלך או חייג: *3455

כשזה חשוב לך, זה חשוב לנו.

1'רמת סיכון 3 גל 30 ורמת סיכון 3 גל 40
2'חשיפות המסלולים (במונחי דלתא)
נכון ל-31/10/2012:

מוצגים לעיל שני תיקים מייצגים ל"שיטת הפניקס" בהתאם לאישור משרד האוצר עבור השוואת תשואות למסלולים כלליים. תיקים אלו מייצגים את מרבית הלקוחות בפוליסה וכן דומים במאפייני הסיכון² למסלולי ההשקעה הכלליים של החברות המתחרות.

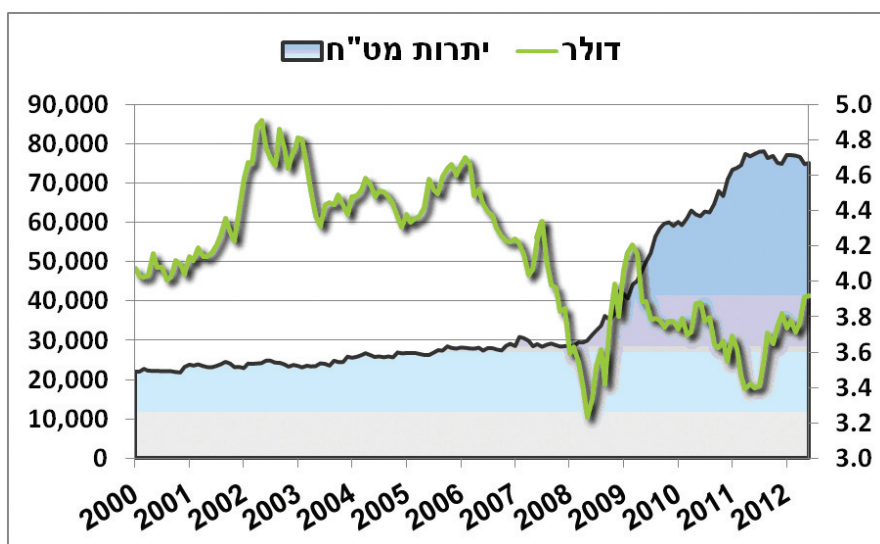
חשיפה במונחי דלתא	שיטת הפניקס סיכון 3 גל 30	שיטת הפניקס סיכון 3 גל 40	מנרה קרן חדשה	מדל קרן חדשה	כלל כללי 3	הראל כללי 1
מניות	32.35%	31.23%	33.13%	33.79%	34.49%	35.19%
חו"ל	5.43%	5.35%	25.57%	33.83%	23.27%	32.32%
מט"ח	19.98%	19.98%	16.63%	23.82%	19.79%	14.12%

הפניקס חברה לביטוח בע"מ | פוליסות המשתתפות ברווחים שהופקו אחרי 2004

הנתונים נלקחו מ"ביטוחנט". התשואה היא לפני ניכוי דמי ניהול. אין במידע על התשואות ועל הדירוג שהושגו בעבר כדי להצביע על התשואות והדירוג שיושגו בעתיד. קוד מוצר: 10160000002046, 10170000002046, 10180000002046, 10160000002047, 10170000002047, 10180000002047. תשואות וחשיפות המסלולים של "שיטת הפניקס" מפורסמות ב"ביטוחנט" בהתאם למסלולים הטהורים. לצורך השוואה מול מוצרים מתחרים שוקללה התשואה של המסלולים הטהורים בהתאם להרכב המסלולים בתיקים המייצגים כפי שהיה בסוף כל חודש. "שיטת הפניקס" משקיעה בהתאם לאופק ההשקעה של המבוטחים וזאת בניגוד למסלולי ההשקעה הכלליים הקיימים. אורך התקופה ביחס אליה מפורסמת התשואה נקבעת בהתאם להנחיות חוזר כללי פרסום תשואה. פרסום זה אינו מהווה ייעוץ ואינו מהווה תחליף ל"ייעוץ המתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים של כל אדם.

מה עושים עם הדולר האמריקאי?

בפנישותיי הרבות עם משקיעים ישראלים, אני נחשף לדילמה הקשורה בשער הדולר האמריקאי. ערכו נשחק מול השקל הישראלי כחודשים האחרונים והמשקיעים מתחילים להבין שאין הגיון בהחזקת מטבע זר אשר אינו מניב תשואה וקשה להעריך את ערכו העתידי. הקושי בו שרויים מרבית המשקיעים במט"ח הנו חוסר הרצון לממש בהפסד, ולהלן ציטוט שכתי: "עד שהדולר לא חוזר ל-4 ש"ח אני לא מוכר". אנחנו הישראלים, מה לעשות, לא אוהבים להרגיש "פראירים". שתי סיבות עיקריות להיחלשותו של הדולר: מדינות רבות בוחרות לגנון את יתרות המט"ח שלהם על חשבון הדולר נוכח החובות הגבוהים של ממשלת ארה"ב. שנית, הדפסת הכסף המאסיבית של הבנק המרכזי בארה"ב אשר מטרתה המוצהרת הנה להניע את הכלכלה האמריקאית (ע"י עידוד הצריכה).

ומה קורה בישראל? התחזקותו של השקל הישראלי מול הדולר האמריקאי איננה סיפור חדש ואף צפויה להמשיך בעתיד הקרוב. החוסן של המשק הישראלי אשר מתבטא בחוב ממשלתי מאוזן (עדיין), צמיחה של התוצר בשיעור גבוה ביחס למדינות המפותחות, אבטלה נמוכה ועודף במאזן התשלומים של המשק ברבעון האחרון, דוחפים את השקל מעלה. מטבע חזק נתפס כ"צרות של עשירים" והשקל החזק משקף את המצב הכלכלי הטוב באופן יחסי בישראל. על מנת למנוע התחזקות חריגה של השקל, אשר פוגעת ביכולת התחרותיות של היצואנים ומאיימת על הצמיחה בישראל, החל בנק ישראל לפני כארבע שנים לרכוש כמות גדולות של דולרים. בנק ישראל צבר יתרות מט"ח גבוהות בשווי של כ-75 מיליארד דולר. בגרף הבא ניתן לראות כי למרות רכישות הדולר המאסיביות ע"י בנק ישראל, שער הדולר האמריקאי לא התחזק באופן משמעותי מול השקל. משימתו של נגיד בנק ישראל מורכבת, ובמידה והדולר ימשיך להיחלש בעולם, סביר שימשיך להיחלש גם אל מול השקל הישראלי.

הישראלי אשר נהנה מביקושים ערים ומבחוץ, ימשיך כפי הנראה להיות חזק גם בעתיד. יתרות המט"ח של בנק ישראל ימשיכו להוות בסיס איתן לערכו של השקל. עלינו להתרגל לסטאטוס החדש של מדינת ישראל כמשק מפותח, הבולט לטובה בפרמטרים הכלכליים לעומת קבוצת השוואה (המדינות המפותחות OECD).

חשוב לזכור שבהשקעה במטח אנו נחשפים לסיכון מטבע של משק חיזוני: השקעה סולידית נכון להחזיק בעיקר במטבע של המשק בו אנו חיים. זאת היות ואנו נצרוך בעתיד את הכספים הללו בשקלים ולכן חשוב לשמור על ערכם הריאלי. משקיעים אשר ראו בדולר האמריקאי אפיק השקעה סולידי, הפסידו בחלק מהמקרים עשרות אחוזים מהשקעתם. מעבר לכך, רמת הריביות במטבע האמריקאי נמוכה מאוד ואינה מניבה הכנסה שוטפת למשקיע. ראוי לציין, שפיזור תיק השקעות במובן הגיאוגרפי הנו חשוב וזאת בעיקר במרכיב הסיכון - קרי נמיות. לאחר שהגענו למסקנה כי נכון לנו (כישראלים) להקטין את חשיפת המטבע, נשאלת השאלה כיצד עושים זאת. איננו רוצים להמיר את יתרות הדולר שלנו לש"ח ולאחר מכן לראות את הדולר מתחזק. ביצוע מעבר הדרגתי בין הנכסים (דולר לשקל) מקטין את הסיכון שבתנודות שער בלתי צפויות. כלל זה נקרא "מיצוע" של שער ההמרה, מהמילה - "ממוצע". ובכל זאת, כיצד יראה שוק המטח ב-2013? השקל

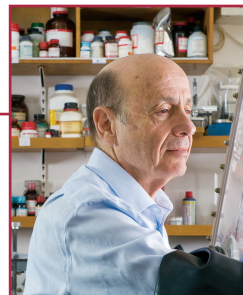
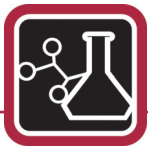
הנתונים המידע, הדעות והתחזיות המתפרסמים בסקירה זו (להלן - "המידע") אינם משקפים בהכרח את עמדתה הרשמית של פסטרנק שהם. האמור בסקירה זו אינו מהווה הצעה להשקעה ואינו מהווה תחליף ליעוץ/שיווק השקעות ואו מס המתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים לכל אדם או תחליף לשיקול דעתו של הצופה. במידע עלולות ליפול טעויות ועשויים לחול בו שינויים שוק ושינויים אחרים. כמו כן עלולות להתגלות סתיות משמעותיות בין התחזיות המובאות בסקירה זו לתוצאות בפועל. מודגש כי אין פסטרנק שהם ו/או מי מטעמה אחראים למהימנות המידע. לשלמותו, לדיוק הנתונים הכלולים בו או להשמטה, שגיאה או ליקוי אחר במידע. פסטרנק שהם לא תהיה אחראית בכל צורה שהיא לנזק או הפסד שיגרמו משימוש בסקירה זו. אם יגרמו, ואינה מתחייבת כי שימוש במידע זה עשוי ליצור רווחים בידי המשתמש. לפסטרנק שהם ו/או לבעלי שליטה ו/או לבעלי עניין במי מהן עשוי להיות מעת לעת עניין במידע המוצג בסקירה זו, לרבות בנכסים פיננסיים המוצגים בה.

Integrity - Research - Performance

44 Montefiore St., Tel Aviv 65201, Israel, Tel: 03-5607898, Fax: 03-5663982, Email: info@forest.co.il

www.FOREST.co.il

אוגרים כוח

כיצד אפשר לאגור לאורך זמן אנרגיה המופקת מקורות אנרגיה מתחדשים, טבעיים ונקיים, כמו למשל שמש או רוח? בעיה זו מעסיקה כיום מדענים בכל העולם, ומעבדתו של פרופ' עמנואל פלד מבית הספר לכימיה שוקדת על פיתוחו ושדרוגו של פתרון מהפכני, זול ויעיל - תאי דלק הפיכים. עד היום רשמה הקבוצה עשרה פטנטים וכן מספר שיאי עולם בהספק חשמלי של תאי דלק מסוגים שונים

החשמליים בתהליך יצירת החשמל. כל אלה יחדיו מגבירים במידה ניכרת את הכדאיות הכלכלית של השימוש בתאי דלק במגוון יישומים, ואכן, קבוצתו של פרופ' פלד מפתחת תאי דלק מסוגים מגוונים, שכל אחד מהם מיועד למטרה שונה ועושה שימוש בכימיקלים אחרים:

תא דלק הפיך שאמור להוות יחידת בסיס למאגר אנרגיה גדול - כמו בתחנת כוח הקוצרת את אנרגיית השמש או הרוח - פועל באמצעות תמיסת חומצה ברומית וגז מימן. תא אחר, המיועד למכשירים אלקטרוניים ניידים, מוזן ישירות במתנול דווקא. ובתחום הלוהט של כלי הרכב החשמליים הגה פרופ' פלד רעיון מהפכני - תא הפועל על נתרן ואוויר, ומתחרה בהצלחה בתאי ליתיום - אוויר, שנחקרים היום בכל העולם ונחשבים לדור העתיד של המצברים למכוניות חשמליות. שני סוגי התאים אמורים להקנות לרכב החשמלי טווח נסיעה של 500 ק"מ לטעינה אחת, פי שלושה מהטווח האפשרי כיום אך לשימוש בנתרן יתרונות משמעותיים: הוא זול וזמין מהליתיום ועמיד מול חומרים רבים יותר - דבר שיאפשר חיסכון גם בעלויות המאגר והאלקטרוזודות. בסופו של דבר, אמור תא מבוסס נתרן לעלות רק כמחצית ממחירו של תא מבוסס ליתיום, בעוד שביצועיו - על-פי המחקרים מעבדתו של פרופ' פלד, שאף הוציא פטנט על התא החדשני - אינם נופלים במאומה מאלה של מתחרהו הפופולרי.

כיום, משהוכחו ההיתכנות והכדאיות של תאי הדלק, מתמקדת קבוצתו של פרופ' פלד בשיפור מבנה האלקטרוזודות ואיכות הזרזים בתא, במטרה להוזיל עוד יותר את מחיר התפעול. אם תצלח מלאכתם, ייתכן שבועד מספר שנים נוכלו להגדיר מחדש את המושג "מצבר..."

תאי דלק שומרים על האנרגיה

כיצד פועל תא הדלק ומהם יתרונותיו? בדומה למצבר, תא הדלק הוא מתקן שאוגר אנרגיה בצורה כימית וממיר אותה לחשמל בעת הצורך. אך יש מספר הבדלים משמעותיים בין השניים: ראשית לתאי דלק חיים ארוכים פי כמה בהשוואה למצברי עופרת או ליתיום, מכיוון שהבלאי של הכימיקלים המשתתפים בתהליך נמוך במידה רבה. כיצד משיגים זאת? הכימיקלים של תא הדלק אוגרים מחוץ ליחידה המרכזית של התא במצב נוזל או גז, בניגוד לאלקטרוזודות המוצקות, שממוקמות בתוך מארזי המצברים. שנית, הכימיקלים שבתאי הדלק הם מראש זולים במידה משמעותית מאלה המשמשים במצברים; ושלישית, בלבד של תא הדלק שוכנת ממברנה ייחודית שפותחה במעבדתו של פרופ' פלד בשילוב עם שיטה המאפשרת את ייצורה התעשייתי, והיא משמשת כמעבר בררני לחלקיקים זעירים בין הקטבים

קיימות היום שיטות רבות לקציר אנרגיה ממשאבים מתחדשים, אך לכולן חולשה משותפת: אי סדירות הפועתם של מקורות האנרגיה המתחדשים בהם או עושים שימוש.

יש ימי שמש וימים מעוננים, הרוח מתחזקת ונחלשת לסירוגין, וכו'. מסביר פרופ' פלד, שחוקר ומפתח תאי דלק באוניברסיטת תל-אביב זה כ-30 שנה "כדי שנוכל סוף-סוף לדחוק את השימוש בנפט, בפחם, בגז ובגרעין לטובת סביבה נקייה יותר, אנו חייבים להפוך את קציר האנרגיה המתחדשת לתהליך יציב ומשתלם כלכלית. המפתח לכך טמון בפיתוח אמצעים זולים ויעילים לאגירת אנרגיה. מצברי העופרת או הליתיום המשמשים אותנו כיום לאגירת חשמל אינם מסוגלים לענות על הדרישה, כיוון שהם יקרים מדי ואורך החיים שלהם מצומצם מדי. תאי דלק הפיכים, לעומתם, הם אחד הפתרונות המבטיחים שמוצעים כיום לאגירת אנרגיה מתחדשת".

* פרופ' עמנואל פלד מבית הספר לכימיה של אוניברסיטת תל-אביב הוא מדען בעל שם עולמי בתחום תאי דלק ומצברים. הוא היה בין מייסדיהן של שתי חברות הזנק חדשניות: Chemtronics ו-EnStorage, המבוססות על טכנולוגיות שפותחו במעבדתו. כמו כן פיתחה קבוצתו תאי דלק ייחודיים, שרשמו שיאי עולם בתפוקת חשמל, פרופ' פלד שימש כראש מרכז וולפסון למחקר שימושי בחומרים ומרכז גורדון ללימודי אנרגיה באוניברסיטת תל-אביב, וכמנהל מרכז הידע לתאי דלק וסוללות של משרד המדע והטכנולוגיה. הוא פרסם יותר מ-150 מאמרים, רשם יותר מ-40 פטנטים וזכה בפרסים יוקרתיים בארץ ובעולם.

מדור משפט,
ניהול ושיווק

www.ranegall.com, Any.Do מוצר ב-סגל, מעצב מוצר

אפשר את היקר בהנחה?

”
על אף שזה מעצב ומתסכל
אותנו מאד כנותני שירות,
אנחנו מתנהגים בדיוק כך
כשאנחנו הלקוחות. אחרי
הכל, אנחנו לא פראיירים,
אז למה שנשלם יותר?

מעולה, אז מגיע לו. אז אותו חבר קנה דירה (איזה כיף לו!), ואפילו שיפץ אותה מחדש, והיה צריך למצוא את כל בעלי המקצוע שיעשו את השיפוץ ולקבל מהן הצעות מחיר. מיותר להגיד, שאם אתה קונה דירה, ומוציא על זה בוחטה של כסף, לא נשאר לך המון לשיפוץ וצריך לריב על כל שקל. ולכן זה ברור: מקצוענות או לא - הוא חיפש את הדייל המשתלם ביותר.

מישהו אמר לי פעם: "כשקונים בזול זה עולה ביוקר". זה כנראה נכון, אבל כשאתה הלקוח ואין לך המון כסף להוציא, השיקול לא כל כך פשוט. לפעמים זה או זול או לא לעשות בכלל, ואז כנראה שעדיף בזול.

אני לא קמצן

אז נכון שאין לנו כסף, ואנחנו רוצים הכי זול, אבל יש אלמנט פסיכולוגי נוסף: אנחנו לא רוצים להראות קמצנים. לא מול אחרים, ולא מול עצמנו. לפני כמה ימים קראתי את הכתבה *Nobody bought the cheapest option*, שהזכירה לי גם קטעים מהספר של דן אריאל:

ערכו ניסוי ונתנו לאנשים לבחור בין 3 סוגים של בירה עם מחירים שונים (זול, בינוני ויקר). לא כל כך משנה מה היו המחירים, רוב האנשים תמיד בחרו את האופציה הבינונית. אף אחד לא רוצה להראות קמצן. יש כמות קטנה של אנשים שיבחרו תמיד את המחיר הגבוה ביותר, לא משנה מהו, כדי להרגיש "שהם יכולים", אבל מרבית האנשים יבחרו את אופציית הביניים. המסקנה של הכתבה היא לתת הצעת מחיר שמחולקת ל-3 "חבילות" כאשר זו שאתם באמת רוצים למכור היא הבינונית. מעניין.

אומרים שכל התורה על רגל אחת היא "מה ששנאו עליך אל תעשה לחברך". אני לא אדם דתי, אבל קשה להתעלם מפתגם חכם גם אם הוא מגיע מהדתיים. אז אני אנסה ליישם את זה בעצמי, בפעם הבא שאבקש הצעת מחיר, שאקנה חנות, שאפנה לבעל מקצוע: אם אני חושב שלי מגיע, אין סיבה שלא יגיע גם לו. ■

הנה משהו שכולכם חושבים אבל לא נעים לכם להגיד: "אני יותר טוב מאנשים אחרים. לי מגיע יותר". כמובן שאתם כן אומרים את זה כששואלים אותכם כמה אתם צריכים להרוויח - שכר גבוה / הצעת מחיר גבוהה / מחיר גבוה למוצר שלכם.

אבל הנה הפרדוקס: כשאתם מבקשים הצעת מחיר מבעל מקצוע אחר, פתאום לא ברור לכם בכלל למה ההצעה גבוהה כל כך. כלומר, זה ברור שאני לוקח מחיר גבוה כי אני מקצוען, נותן שירות טוב, והמוצר שלי איכותי הרבה יותר מהמוצע. אבל כשאני הולך לשרברב? אין לי כסף לשטויות האלה, ואני לא מרגיש שאני צריך שרברב "בוטיק". שיעשה את העבודה וייתן לי מחיר טוב. גם ככה לא תכננתי להוציא על זה כסף.

כל מי שהיה עצמאי יום בחייו והיה צריך לריב עם לקוחות על מחיר העבודה יודע על מה אני מדבר: הלקוחות לא מבינים את הערך המוסף של מקצוענות, שירות ואיכות ורק רוצים את המחיר הזול ביותר. על אף שזה מעצב ומתסכל אותנו מאד כנותני שירות, אנחנו מתנהגים בדיוק כך כשאנחנו הלקוחות. אחרי הכל, אנחנו לא פראיירים, אז למה שנשלם יותר?

You Get What You Pay For

יש לי חבר בתחום המסעדות. הוא מוכשר מאד, מקצוען אמיתי והוא דורש שישלמו לו בהתאם, בצדק. לחבר יש חזון איך צריך להראות המקום שלו: מדויק ואיכותי בדיוק כמוהו. מדי פעם הוא בא להתייעץ איתי בקשר לאספקט כזה או אחר של המקום - התפריט, שלט או אתר. בכל פעם אני אומר לו את אותו המשפט: "אם אתה רוצה להיות המקום הכי טוב בארץ, אתה צריך את המעצב הכי טוב בארץ". לבקשתו הפניתי אותו לכמה מהמעצבים הטובים ביותר בשוק, והתוצאה הייתה שהוא קיבל שוק. למה לשלם עשרות אלפי שקלים כאשר בית דפוס יכול לעשות את אותה העבודה במחיר מאות שקלים?

חבר אחר הוא מעצב עצמאי. הוא מוציא הצעות מחיר יקרות. זה חלק מהמיצוב שלו, והוא באמת עושה עבודה

מדור משפט,
ניהול ושיווק

פרופ' אמירה גליון, הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב*

למי יש יתרון במשא ומתן - לגברים או לנשים?

נשים מנהלות אינן מתנהגות בהתאם לסטריאוטיפים המגדריים ואין הבדל בין לבין מנהלים גברים בסגנון המשא ומתן. נשים המוצאות עצמן בעמדות ניהול, מאופיינות במקרים רבים בהתנהגות הנחשבת לגברית. יתר על כן, במהלך תפקידן כמנהלות הן עוברות סוציאליזציה שגורמת להן לנהוג בדרך גברית אפילו יותר מגברים.

משא ומתן בצורה דומה ואף משיגים הישגים דומים בסופו של המשא ומתן. בחלק אחר של המחקרים נמצאו הבדלים בין נשים וגברים בניהול משא ומתן ונמצא כי נשים אינן מתמקחות בנוקשות מספקת וכתוצאה משיגות הישגים נחותים משמעותית יחסית לגברים.

כיצד ניתן להסביר חוסר עקביות זו בממצאים? התשובה נעוצה כפי הנראה בתנאי המצב בהם נערכים המשאים והמתנים. מהם אפוא המצבים המעצימים את ההבדלים בניהול משא ומתן בין גברים לנשים ומהם המצבים בהם יעלם השוני בין נשים לגברים בתהליכי משא ומתן?

מצבי חוסר וודאות: כאשר לנושאים ולנותנים אין כל אפשרות להעריך מה תהיה התוצאה הסופית ועל בסיס מה היא תקבע, הם נאלצים לאלתר ונצמדים לערכים וסטריאוטיפים. במצב כזה, הנושאים ונותנים יסתמכו על מידע הגלוי לעיניהם - נתונים כמו גיל, עדה או מגדר. כאשר המידע המנחה הוא מגדר, מסתמכים הנושאים ונותנים על ציפיות סטריאוטיפיות להתנהגות נשית או גברית בתהליך המשא ומתן. מאחר וההנחות הסטריאוטיפיות מעניקות לגברים יתרון במשא ומתן, יתנהגו הנושאים והנותנים בהתאם להנחות אלו ליד שולחן המשא ומתן, ובסופו של דבר יאשרו התוצאות את ההנחות המקדמיות.

מצבים בהם מודגש התפקיד המגדרי: ככל שהתפקיד אותו ממלאים הנושאים ונותנים מזוהה יותר עם קטגוריה גברית או נשית, כך גדלה חשיבותו של המגדר בהתנהגותם, בציפיות מהם ומהציפיות ביניהם לבין עצמם. כך לדוגמה, משא ומתן עסקי מזוהה יותר עם תפקידים גבריים, משא ומתן על חלוקת התפקידים בבית מזוהה יותר עם תפקידים נשיים. נמצא כי נשים המנהלות משא ומתן על שכר עבודה, נושא שעדיין מזוהה עם התנהגות גברית, מציבות לעצמן יעדים נמוכים מגברים. הן מצפות לשכר נמוך ואף מקבלות שכר נמוך יותר מגברים, גם כאשר הכישורים שלהם דומים.

באחרונה נשמעת הדעה כי אם נשים היו מנהלות משאים ומתנים פיננסיים ועוד יותר משאים ומתנים מדיניים, ניתן היה להגיע ליותר הסכמים ולהסכמים טובים יותר. כך לדוגמה, הסכם שלום היה מושג במהירות וביעילות רבה יותר אם נשים היו מנהלות אותו.

אכן, לשאלה למי יש יתרון במשא ומתן - לגברים או לנשים - יש השלכות תיאורטיות ופרקטיות חשובות.

מאחר ורבות מההתנהגויות הכרוכות סטריאוטיפית בהצלחה במשא ומתן, כמו רצינות, אסרטיביות, רגישות נמוכה ואינטרסנטיות גבוהה, הן התנהגויות גבריות, רבים מחזיקים בדעה שיש קשר בין גבריות לבין הצלחה במשא ומתן. לעומת זאת, חלק מההתנהגויות הנחשבות כיום בעיני מומחים כחשובות להצלחה במשא ומתן כמו: תקשורת אפקטיבית, יכולת הקשבה ואמפטיה - הן למעשה צורות התנהגות הכרוכות סטריאוטיפית בהתנהגות נשית.

סביר לשער כי למגדר יש השלכות מעשיות בכל הנוגע הן להתנהגותם של נושאים ונותנים והן להישגיהם. חוקרים הניחו, כי מגדר הוא משתנה אשר מסוגל לנבא בצורה עקבית ושיטתית את מהלכו ותוצאותיו של המשא ומתן. מאחר ונראה כי גברים מרוכזים יותר בעצמם, בעוד נשים נוטות יותר להתחשב באנשים אחרים, ההשערה הסבירה הייתה כי נשים תשתפנה פעולה עם הצד האחר, בעוד שגברים יטו להיאבק בו. משום כך, ידם של הגברים תהיה על העליונה במשא ומתן מעורב בין נשים לגברים. כמו כן - משא ומתן בין גברים לגברים ישא אופי כוחני, בעוד שמשא ומתן בין נשים לנשים ישא אופי שיתופי. אלא שההשערות שנואו בעבר כה סבירות לא הוכיחו את עצמן באופן עקבי בממצאי מחקרים.

ניתוח של מחקרים רבים לא הצביע על ממצאים עקביים וחד משמעיים לגבי השפעת המגדר על ניהול משא ומתן. בחלק מהמחקרים נמצא כי גברים ונשים מנהלים

מצבים בהם מוזכר/מופעל הסטיראוטיפ המגדרי: ממחקרים נוספים מתברר כי השפעת הסטיראוטיפ המגדרי על התנהגות הצדדים במשא ומתן מותנית בדרך שבה מופעל הסטיראוטיפ המגדרי. "הפעלה" מרומזת של הסטיראוטיפ המגדרי לפני או במהלך המשא ומתן גורמת לנשים לנהוג בהתאם לסטיראוטיפ ולאשש אותו. לעומת זאת כאשר "הפעלת" הסטיראוטיפ המגדרי נעשית בצורה ישירה וברורה (למשל כאשר נאמר לצדדים למשא ומתן כי נשים אינן יודעות לנהל משא ומתן), התוצאה היא הפוכה – נשים מצליחות להגיע להישגים גבוהים יותר מאשר גברים, הן הופכות להיות תחרותיות ונוקשות יותר ומרבות להשתמש באופן מובהק בטקטיקות קשות כמו איומים, יתוקן מגע ואולטימטום.

מצבים בהם מושפעים הצדדים מהתנהגות הצד האחר: נשים נאבקות יותר מגברים כאשר הן חושבות כי הגברים אתם הן מנהלות את המשא ומתן אינם משתפים איתן פעולה, והן סולחניות פחות וסובלניות פחות מגברים כאשר הן מאמינות כי הצד האחר משטנה בהן. מאחר ונשים נוטות להיות רגישות במצבי משא ומתן יותר מגברים, הן מושפעות יותר מגברים ממין הצד האחר עמו הן מנהלות משא ומתן. התנהגותם של גברים במשא ומתן היא עקבית. הם ניסו להגיע להישגים גבוהים ככל האפשר, ואין זה משנה באילו אמצעים.

תפקידי ניהול: כאשר נבדקו ההבדלים בין נשים מנהלות וגברים מנהלים לא נמצאו הבדלים סטטיסטיים משמעותיים בין הנשים לגברים. נשים מנהלות אינן מתנהגות בהתאם לסטיראוטיפים המגדריים ואין הבדל בינן לבין מנהלים גברים בסגנון המשא ומתן. נשים המוצאות עצמן בעמדות ניהול, מאופיינות במקרים רבים בהתנהגות הנחשבת לגברית. יתר על כן, במהלך תפקידן כמנהלות הן עוברות סוציאליזציה שגורמת להן לנהוג בדרך גברית אפילו יותר מגברים.

נציגות במשא ומתן: במצבים בהם מתנהל משא ומתן באמצעות נציגות מתעצמים ההבדלים המגדריים. ממצאי מחקרים מצביעים על כך שנשים חשות לחוצות יותר כאשר הן מנהלות משא ומתן עבור עצמן מאשר במשאים ומתנים בהם הן מייצגות אחרים. התופעה

יכולות להפוך נשים לקשות ולוחמניות יותר מגברים, וכן לסובלניות וסולחניות פחות מגברים. הן תשתפנה פעולה רק אם הן תצפנה כי אסטרטגיה של שיתוף פעולה תביא לתוצאות הטובות והן תאבקנה ככל שתחשובנה כי מאבק הוא האסטרטגיה שתביא לתוצאות הטובות. יחד עם זאת, בדרך כלל נשים משתמשות ב"טקטיקות רכות" יותר מגברים, ונכונות ליתורים רבים יותר מגברים במשאים ומתנים רבים. לאור כל אלה נראה כי קשה לקבל את ההנחה כי אם נשים היו מנהלות משאים ומתנים שונים ובמיוחד את המשא ומתן המדיני, היו התוצאות טובות יותר מאשר התוצאות אותן יכולים להשיג גברים. אך גם את ההנחה ההפוכה קשה לקבל. מי יצליח יותר בניהול משא ומתן, גברים או נשים, מותנה במצבי המשא ומתן השונים, כפי שהם מתוארים בקצרה במאמר זה. ■

מוסכרת בהתנהגות הנשית המביאה בחשבון לא רק הישגים אישיים בדומה לגברים, אלא אף ובעיקר את מערכת היחסים עם הצד האחר. כאשר הן נציגות של אחרים הן משוחררות מהצורך לשמר את מערכת היחסים שאינה מערכת היחסים שלהן. כתוצאה, כנציגות הן תובעניות יותר ואף מגיעות להישגים גבוהים יותר מגברים נציגים.

השפעת ההופעה הפיזית בהקשר המגדרי: במחקרים שעסקו בהשפעת חזות מושכת על מצבי משא ומתן נמצא כי חזות אטרקטיבית של נושאים ונותנים (גברים ונשים) איננה משפיעה על קבלת ההחלטות שלהם עצמם, אך בהחלט משפיעה על תהליך קבלת ההחלטות של הצד האחר. נמצא כי אנשים בעלי חזות פיזית מושכת הגיעו להישגים במשא ומתן גבוהים משמעותית מאשר אנשים בעלי חזות בלתי מושכת.

לסיכום, אין להסיק מדרך ניהול המשא ומתן של נשים עבור עצמן על דרך ניהול המשא ומתן שלהן עבור אחרים כנציגות במשא ומתן. נשים מתנהגות בצורה שונה ומצליחות יותר במשא ומתן כאשר הן מייצגות אחרים, מאשר כאשר הן מנהלות משא ומתן עבור עצמן. יתר על כן, התנהגויות מסוימות במשא ומתן

* פרופ' אמירה גלין הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב. יועצת, מגשרת, חוקרת ומרצה בתחומי המשא ומתן. שני ספריה בתחום המשא ומתן: "דינאמיקה של משא ומתן מתיאוריה ליישום" ו"משא ומתן - המימד החבוי" כמו מרבית מאמריה בתחום המשא ומתן, שמשו ומשמשים כ"מורי דרך" למנהלי משא ומתן רבים.

מדור משפט,
ניהול ושיווק

עו"ד אתי סדיס

שימוש משולב בצוואה ובהסכם יחסי ממון להגנת זכויות בן זוג שנותר בחיים ברכוש המשפחתי

עלינו לראות את תוצאות מעשינו ולדרוש מהיצרנים והמעצבים לענות על השאלה הפשוטה: מה ייעשה בתוצרתם ביום שתסיים את ייעודה? מה יהיה מחזור החיים הבא של המוצר ומרכיביו? ואסור שהתשובות אשפה או מיחזור יספקו אותנו.

הדרך למנוע "השתלטות עויינת" של יורשים חדשים שיפלטו לאוטונומיה של בן הזוג שנותר בחיים, היא באמצעות תכנון ועריכת צוואה שתקבע חלוקת עיזבון השונה מהכללים הקבועים בחוק הירושה ואשר "תחסום" את היורשים החדשים מהשתלטות.

עם זאת, צוואות אינן הדרך הבטוחה היחידה והאולטימטיבית להגן על זכויות בן הזוג שנותר בחיים ברכוש המשותף. פעמים רבות קרה בפסיקה כי בית המשפט הורה על ביטולה של צוואה המגנה על זכויות בן זוג מסיבות שונות של פסלות, אי כשרות, השפעה בלתי הוגנת וכדומה, ועם ביטול הצוואה נעשתה חלוקת העיזבון בין כלל היורשים על פי חוק הירושה.

בכדי להבטיח את הנגת בן הזוג שנותר בחיים גם במקרה שהצוואה תבוטל, ישנה חשיבות מכרעת בעת תיכנון חלוקת הרכוש המשפחתי במקרה של מוות לערוך, בנוסף לצוואה, הסכם יחסי ממון הקובע את הסדרי חלוקת הרכוש בין בני הזוג במקרה של פטירה.

הכלל הוא שבמקרה של פטירת בן זוג, אזי קודם כל יבוצע איזון משאבים כללי של הרכוש המשותף, ומה שייוותר בחלקו של המוריש לאחר איזון המשאבים - יהווה את עיזבונו. כלומר, ייתכן כי לאחר איזון המשאבים, או מכח הסכם יחסי ממון, עיזבונו של בן זוג יהיה קטן יותר וזכויותיו של בן זוג שנותר בחיים תגדלנה - וייתכן גם ההיפך.

אחד המצבים הקשים בו נתקל אדם לאחר מות בן זוגו, הוא הגילוי כי עליו לחלוק חלק מן הרכוש המשותף שלו ושל בן זוגו, שפעמים רבות נצבר במשך השנים במאמץ משותף, עם יורשים נוספים. למרות שהחוק נותן "יתרון חלקי" לבני זוג לפי כללים מורכבים מאד, עדיף להבטיח את זכויות בן זוגכם בעזבונו בצוואה מסודרת ובהסכם ממון משולב.

בהעדר צוואה, יחולק העיזבון בין בני הזוג על פי הכללים הקבועים בחוק הירושה כך שלבן הזוג יהיו "שותפים" נוספים ברכוש המשותף כגון ילדים, הורים, אחים וכו'. כאילו לא מספיק הקושי עקב פטירת בן הזוג, מגלה בן הזוג שנותר בחיים כי תחושת הבעלות הטבעית שהוא חש על חלקו של בן זוגו ברכוש המשפחתי - היתה אשליה.

למעשה עם פטירתו של בן זוג, מגלה בן הזוג שנותר בחיים שיש לו "שותפים" חדשים ברכוש המשפחתי, אשר לא פעם הם בעלי אינטרסים מנוגדים או בעלי יחסים מורכבים עם בן הזוג שנותר בחיים.

עם פטירתו של אחד מבני הזוג, וכניסתו של יורש אחר לנעליו, זכאי אותו יורש לדרוש מבן הזוג לתת לו את חלקו בכספים המשותפים, ברכוש המשותף, ובנסיבות מסוימות רשאי אותו יורש לדרוש אפילו את פיגויו של בן הזוג שנותר בחיים מבית המגורים המשותף לשם מכירתו וחלוקת התמורה בין היורשים.

עצות מסכמות

זכות השיתוף של אדם ברכוש בן זוגו אשר נפטר, הנובעת מדיני המשפחה בישראל ומכח חוק יחסי ממון, איננה נפגעת מכח חוק הירושה, אלא חלה בשילוב עמו.

ניתן וצריך להגן על זכויותיו של בן הזוג שנותר בחיים לא רק באמצעות תיכנון ועריכת צוואה מתאימה, אלא גם באמצעות עריכת הסכם יחסי ממון שלוקח בחשבון את מכלול המערך הרכושי והמערך המשפחתי של בני הזוג.

במקרה ובן זוגכם נפטר מבלי שהותיר צוואה ו/או מבלי שנחתם ביניכם הסכם יחסי ממון, מומלץ לבדוק את זכויותיכם המשפטיות לא רק בהיבט של דיני הירושה אלא גם בהיבט של דיני האישות, חזקת השיתוף, וחוק יחסי ממון בין בני זוג, ובכך למנוע מצב של פגיעה ברכושכם או מצב שבו חלקכם ברכוש המשותף יחולק בטעות בין יתר היורשים.

על פי הסכם יחסי הממון.

בעוד חוק יחסי ממון והסכמי ממון תוחמים ושולטים על היקף העיזבון מכח החיים המשותפים, לעת פקיעת הנישואין עקב מות אחד הצדדים, הרי חוק הירושה קובע את זהות היורשים וחלוקת העיזבון, בין בירושה על פי דין ובין מכח צוואה.

ניתן לקבוע בהסכם ממון הוראות לאיזון משאבים במקרה של פקיעת נישואין עקב מות אחד מבני הזוג ולהשפיע בכך על גודלו והיקפו של העיזבון.

לאחרונה בתמ"ש (תל אביב-יפו) 01-20-20373 א' נ' ג' (ניתן ביום 21.50.30) דן ביהמ"ש לענייני משפחה במחלוקת בעניין היקף עיזבון מנוחה וקבע שהוראה בהסכם הממון בין בני הזוג, הקובעת העברה של כל חלקו ברכוש המשותף לבן הזוג הנותר בחיים במקרה של פקיעת נישואין עקב מוות, שרירה וקיימת.

ניתן לקבוע בהסכם יחסי ממון הוראות מיוחדות של חלוקת הרכוש בין בני זוג אשר ייכנסו לתוקף עם פטירת אחד הצדדים, וישפיעו על גודלו של העיזבון שנותר לחלוקה באופן משמעותי.

החלטת בני זוג לאיזון משאבים בשיעורים בלתי שוויוניים, הנה החלטה חוקית ולגיטימית, כל עוד שני בני הזוג עשו זאת מרצונם החופש ותוך הבנה של תוצאות והשלכות ההסכם ומשמעויותיו.

מכל אלה יוצא כי סעיפים בהסכם יחסי ממון בין בני זוג אשר מגדירים מראש את היקף העיזבון, אך לא קובעים את זהות היורשים או את דרך חלוקת העיזבון מותרים.

בסופו של דבר עיזבון בן הזוג שנפטר יכיל רק את מה שיותר בו לאחר חלוקת הרכוש המשותף של בני הזוג

ניסו רהיטים בע"מ
www.niso.co.il

מזרר תרבות

איל בלוך, הוא יזם חינוכי-חברתי-עסקי, מייסד שותף של המכון לחינוך לקיימות במכללת דוד ילון, Bloch.eyal@gmail.com

חינוך לקיימות כללי הזהב לחיים מקיימים

אורח חיים מקיים ניתן לעצב על-פי המישה עקרונות בסיסיים. קודם כול, סירוב לצריכה, ואם הצריכה הכרחית - הפחתה; אחר כך תיקון ושימוש מחדש; ורק אם אין ברירה - מיחזור.

תגידו מה שתגידו על המשרד להגנת הסביבה, אבל קמפיינים הוא יודע להפיק. כולנו מכירים את הקמפיין בכיכובו של טל פרידמן, המעודד משפחות להפחית את הצריכה ולהגדיל את החיסכון שלהם באנרגיה. אף אחד מאיתנו גם לא שכח את הקמפיין שקדם לו, שטען כי "זה מטורף לא למחזור!"

לכאורה, שני קמפיינים חשובים וטובים. אולם התבוננות מעמיקה יותר מלמדת, כי המעבר מקמפיין המיחזור לקמפיין הפחתת הצריכה עשוי להעיד, שהמשרד להגנת הסביבה עשה צעד חשוב בהבנת הסביבה, ונענה לצריכה האמיתיים.

תרבות הצריכה בנתה מערכת שלמה של הסתרה ושל הפרדה בין התהליכים השונים של ייצור, צריכה ופינוי האשפה. המשימה הנכבדה העומדת בפנינו היא להתחבר ולהיות מודעים להשפעות ולהשלכות של גלגל החיים המלא של חפצינו ככלי להתפתחות האדם והאדמה.

מידע ציורי ומעורר מחשבה על גלגולם של חפצינו ניתן למצוא באתר www.storyofstuff.com.

סולם של עקרונות

כלי חשוב במחשבה המקיימת, המעניק לנו סולם היררכי של פעולות למען הסביבה, הוא חמש ה-R של הקיימות:

Refuse, Reduce, Repair, Reuse, Recycle ובעברית: סירוב, הפחתה, תיקון, שימוש מחדש, מיחזור. לצערי הרב, עדיין לא נמצא תרגום עברי הולם שגם מבהיר את העיקרון וגם קל לזיכרון. מעבר להיות חמש ה-R דרך להעריך פעולות למען הסביבה, ניתן גם לראות בהן ציר לבחינת היחסים שבין הפינימי לחיצוני. המכון לחינוך לקיימות במכללת דוד ילון, המכשיר אנשי חינוך

וצוותים, מפתח מודלים ליישום חינוך לקיימות במערכות חברתיות וחינוכיות. במאמר זה נציג את אחד המודלים, ונקווה שהקורא ימצא בו דרך ישימה לחשיבה מחדשת על חייו והרגליו. המודל מבוסס על קשרי הגומלין בין האדם לעולם על ערכיו, מעשיו וחפציו.

סירוב - Refuse

סירוב פירושו לדעת מה אתה באמת צריך ומה מיותר. עליך ליצור בהירות פנימית של הצרכים שלך, ולעמוד איתן מול שטיפת מוח מתוחכמת ומערכת המנסה לאלץ אותך לרכוש ולצרוך עוד ועוד מהעולם החומרי. המערכת הקפיטליסטית מתפקדת במיטבה כאשר היא נכנסת לכיסי ההורים דרך שליטה על רצון הילדים. היכולת לסרב לצרכנות היא ברכה למאזן האקולוגי של העולם, מאחר שהיא מפחיתה צריכת אנרגיה וייצור אשפה. השאלה החשובה היא כיצד האדם יכול לפתח את מודעותו לצרכיו האמיתיים ולא להתפתות אחרי מקסמי שווא.

הפחתה - Reduce

ההפחתה היא בת הדודה של הסירוב - מעט יותר עדינה ממנו, אך אפקטיבית מאוד מבחינה חינוכית והסברתית בגלל היכולת לנטר ולמדוד. ילדי בית הספר "שקד" ברעננה התמקדו בין השאר בהפחתת צריכת החשמל. בתום שנת פעילות הושגו חשבונות החשמל של בית הספר לאלה של השנה שקדמה לה, ולתדהמתם התגלה שהושג חיסכון שנע בין 20% ל-50% לפי חודשים.

לצערי, קברניטי בית הספר לא השכילו לתרגם חיסכון משמעותי זה של אלפי שקלים בחודש ליצירת משאב כלכלי לתמיכה בפעילויות חינוכיות, שהיו יכולות למנף את הגישה האקולוגית.

לצד עיוורון חינוכי וכלכלי זה, נערכים בבית הספר למבצע חיסכון בבתי הילדים ובשכונה, ומקווים שהוא ישמש מודל ארצי לחיסכון.

מבחינת עקרון ההפחתה, נשאלת השאלה כיצד מפתחים פנימית את היכולת להסתפק במועט בחברה

עלינו לראות את תוצאות מעשינו ולדרוש מהיצרנים והמעצבים לענות על השאלה הפשוטה: מה יעשה בתוצרתם ביום שתסיים את ייעודה? מה יהיה מחזור החיים הבא של המוצר ומרכיביו? ואסור שהתשובות אשפה או מיחזור יספקו אותנו.

שבה אל הממון ונצינו תאבי הבצע זוכים להערצה מהווים מודל לחיקוי ולשאפיה.

תיקון - Repair

הכלכלה של היום מתבססת על כך שמוצרים מתקלקלים תוך שנתיים-שלוש, נזרקים לפח, ומוצר חדש נרכש במקומם. תיקון כמעט שאינו מצריך השקעת אנרגיה, אך דורש מאיתנו ידע ויכולת להבין כיצד המכשיר פועל.

האתגר מורכב ביותר, כיוון שאופן הייצור של רבים מהמכשירים אינו מאפשר לתקנם. גם אם כן, לעתים קרובות עלויות התיקון באמצעות טכנאי מתקרבות למחיר המוצר ואף עולות עליו. איננו נדרשים להיות טכנאי חשמל, אלקטרוניקה, מחשבים או רכב, אולם טוב היה לו היינו מסוגלים לפתוח את המכשיר המקולקל ולהתבונן בו מבלי לאבד את העשתונות וההיגיון הבריאי. מבחינה פנימית, קריטריון זה קשור ליכולת שלנו "לעשות תיקון", ולא מיד לזרוק, להרים ידיים, להתגרש וכדומה. תרבות המקדשת את המוצר החד-פעמי משפיעה ומעצבת יחסי אנוש באופן לא מודע.

שימוש מחדש - Reuse

פעולה זו, הנקראת גם מיהודש, דורשת מאיתנו להיות יצירתיים - לראות חפץ או חומר בצורה חדשה ושונה ממה שנועד לו ביום היוולדו. הדוגמאות רבות מספור: החל מאדנית העשויה צמיג, דרך שימוש בבדי ג'ינס כיריעות בידוד, ועד רפסודת מחאה שצפה על גבי 15 אלף בקבוקי פלסטיק, ועשתה דרכה ממערב ארה"ב להוואי כמחאה על עידן הטפשות שיצר באוקיינוס כתם פלסטיק הגדול משטחה של ארצות הברית.

שימוש מחדש בצורה לא מושכלת בא לעתים לידי ביטוי ביצירות אמנות של ילדים, שבהן משתמשים בזבל אחד והופכים אותו לזבל אחר, תוך השקעת אנרגיה רבה בתהליך ובחיבור בין החומרים. באופן שמוע או מקטין את היכולת למחזר. תהליך זה עונה לשם [downcycle](#).

מבחינה פנימית, השימוש מחדש מצריך מאיתנו לפתח את הדמיון והיצירתיות, אשר דומים ליכולת הפנימית להמציא את עצמנו מחדש.

מיחזור - Recycle

ה-R החמישית בחבורה היא המעשה שלצערי מונף בגאווה אל על, ומאפשר לנו למרק את המצפון על ידי שינוי קל בהרגלי ניהול האשפה שלנו.

המיחזור הוא פשוט וסקסי, אך אם נבחן את המציאות נגלה, כי האנרגיה הנדרשת כדי להפוך בקבוק פלסטיק למעיל פליז היא עצומה: החל מהמשאית שאוספת את האשפה, דרך המפעל שמפרק אותה לחומר גלם ועד לייצור מוצר חדש.

למותר לציין שההערכות העולמיות מדברות על כך, שרק כ-7% מהפלסטיק בעולם ממוחזר, והשאר ממילא מצטבר בערמות אשפה 'במקרה הטוב' ובמקרה הרע מתפורר ונשטף לים, ונעשה מתחרה רציני לפלנקטון בשרשרת המזון הימי.

לכאורה, גם מבחינה פנימית קשה לדבר על מיחזור כעל תכונה חיובית במיוחד, אלא אם כן המיחזור הוא חלק מתפיסת עולם כוללת, והאדם חי וחוה באופן פנימי את מעגל החיים על היבטיו החומרים והרוחניים. ניתן לזהות יחס הפוך בין האפקטיביות ורמת צריכת

האנרגיה לבין המאמץ הפנימי שדורש מאיתנו כל עיקרון. הסירוב וההפחתה חוסכים באנרגיה, ומצריכים מאיתנו מאמץ פנימי רב. המיחזור צורך המון אנרגיה, והשינוי הפנימי שהוא דורש מאיתנו קטן יחסית. הצמד של התיקון והשימוש מחדש דורש מאיתנו לרכוש ידע ולפתח את היצירתיות שלנו, מיומנויות שרכישתן דורשת עבודה פנימית והזדרכה סבלנית.

מסולם של עקרונות לעולם של חיים

במכון לחינוך לקיימות אנו מנסים לפעול ולחנך לאורם של העקרונות שעליהם כתבתי, אולם הניסיון גרם לנו להרגיש שמשוהו מהותי חסר ליצירת השלם. לפיכך הוספנו עוד שתי R - Reconnect-i Rethink.

Rethink - חשוב מחדש: דורש מאיתנו לבחון שוב את הרגלי חיינו, את הערכים שלאורם אנו חיים ואת בעונות שלנו.

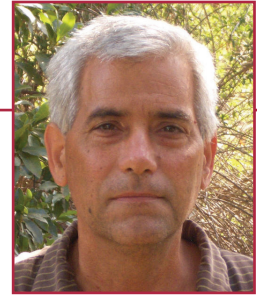
Reconnect - התחבר מחדש: דורש מאיתנו לנסות לחבר את אשר הפרדנו והפרטנו. די במבט חטוף על פיזור האוכלוסים במשך היום כדי לראות את ההפרדה האנושית שיצרנו: הקטנים בנגים, הילדים בבתי הספר, המבוגרים בעבודה והזקנים בבתי אבות.

דוגמה לחיבור נכון ניתן למצוא בבתי הספר של תנועת מזון אטי (Slow Food) באיטליה. שם חיברו את הזקנים לגינות בתי הספר, והגינה והקהילה צומחים ופורחים.

נשאר להבין שהדברים ישתנו ויהפכו לערכים חיים כאשר נשכיל לחבר בין הפנימי לחיצוני. עלינו לראות את תוצאות מעשינו ולדרוש מהיצרנים והמעצבים לענות על השאלה הפשוטה: מה ייעשה בתוצרתם ביום שתסיים את ייעודה? מה יהיה מחזור החיים הבא של המוצר ומרכיביו? ואסור שהתשובות אשפה או מיחזור יספקו אותנו.

בעולם העיצוב החשיבה של Cradle to Cradle (מילולית: מעריסה לעריסה, או "עיצוב מקיים") צריכה להחליף את הגישה הרווחת של Cradle to Grave. החשיבה "מעריסה לעריסה" בממד החומרי מצריכה מאיתנו לפתח חשיבה מעגלית ומחזורית, כדוגמת מחזורי הטבע.

כאשר נשכיל לייצר אשפה אשר נושאת בחיקה את מחזור החיים הבא, ניתן משמעות חדשה למשפט של שטיינר: בחיקו של המוות נוצרים החיים.

עולם הילדות

הישגיות במערכת החינוך

מדיניות החינוך אין כל קשר עם המחקר החינוכי. קשה למצוא פרופסור אחד שתומך במדיניות זו.

בנוסף יש לנו כבר כמעט עשר שנות ניסיון ממערכת החינוך האמריקאית שבה הנשיא בוש הכריז על מדיניות: "אף ילד לא נשאר מאחור" (No child left behind). שכללה מערכת הערכה נוקשה של מבחנים משווים בכל מדינות ארה"ב, מערכת שכנראה תשאיר הרבה מאד ילדים מאחור ועם הרבה מאד נזקים נפשיים.

וכל זה למה? מה ההיגיון לאמלל כל כך הרבה ילדים, להתעלם מצורכיהם ההתפתחותיים, לכוונם לתחום קוגניטיבי אחד מצומצם, להשית עליהם סיטואציה תחרותית מהיום הראשון בכיתה א' (ולעיתים גם מהגן). מדוע? מדוע חשיבה רציונאלית ומופשטת חשובה יותר מציור? מדוע הישגים בחשבון חשובים יותר מעבודה בשדה? למה הבנת הנקרא נחשבת יותר מעזרה לזולת? בעזרת איזה נימוקים אפשר להצדיק מערכת שמכוונת מאות אלפי ילדים לישיבה מאולפת במשך שעות ארוכות, שיגן חסרי כל משמעות עבורם ופליטתם במועדים קבועים לפי הנחיות של איזה ועדה עלומה?

ועוד כמה מילים להשקטת הפן הפולני שמתחבא בכל אחת ואחד מאיתנו: מאות בתי ספר אלטרנטיביים ועשרות שנים של ניסיון חינוכי הראו שניתן להגיע לתוצאות לא פחות גבוהות (ובהרבה מקרים הרבה יותר) גם ללא אווירה הישגית, ללא מבחנים כלל וללא ההצמדה הבלתי חינוכית ובלתי אנושית של מספר ילד. זאת פשוט על ידי לימוד משמעותי, מלא עניין, לימוד לשם לימוד, לימוד שמאפשר פיתוח של יצירתיות, סקרנות, ערכים אנושיים וגם עמידה בסטנדרטים מספריים הגבוהים ביותר בגיל המבוגר. ■

בערכים "אובייקטיביים" והם ממילא לא יעזרו לנו במירוץ אחר התואר הנכסף, למה לטרוח?

אנו למעשה משעבדים את ההווה של ילדינו עבור עתידם. ילדי גן החובה חייבים כבר לדעת חשבון, קריאה וכתובה ומונחים מדעיים, כל זאת לאור "תוכנית לימודים" נאורה ומתקדמת, כך שיהיו מוכנים לכיתה א'; ילדי כיתות א'-ו' חייבים לרכוש במהירות ובאפקטיביות האפשרית "חומר" לימודי רב ככל האפשר וזאת בכדי להיות מוכנים לחטיבות הביניים: על תלמידי חטיבות הביניים ללמוד כמה שיותר בכדי להיות מוכנים לתיכון; תלמידי התיכון חייבים לרכוש ידע רב ככל האפשר על מנת לעבור את המטרה הנכספת והאולטימטיבית של כל מערכת החינוך שלנו: מבחני הבגרות!

מה קרה בדרך? למי אכפת מכך שאלפי ילדים הופכים למתוסכלים, חסרי ביטחון עצמי, מלאי פחד וחששות, אינם מאמינים בעצמם ושונאים את הלימוד ובית ספרם.

למי אכפת מכך שהלימוד המעמיק והמשמעותי, רכישת הידע בשביל ההנאה שבדבר, העניין והסקרנות נעלמים מבתי ספרנו.

למי אכפת מכך שהאומנויות, מלאכות היד, השאלות החברתיות והמוסריות קיימים כמעט רק בתור סממאות נדושות במערכת החינוך.

למי אכפת שהדבר שפעם קראנו לו חינוך (משרד החינוך!) הפך כבר מזמן למירוץ שטחי וחיצוני אחר הישגים מספריים, שלמעשה אינם אומרים מאומה לאף אחד ובודאי שלא לילד עצמו. למי אכפת?

המירוץ הישגי הוא זוגנא גרועה במיוחד לכך שלמוכילי

מאיה הקטנה בת שבע, היא בכיתה ב' והיא לא רוצה ללכת לבית ספר. לאחר בכי, צעקות ואיומים מוציאה אותה אמה כמעט בכוח מהבית ומכריחה אותה לצאת לדרך.

לפני שבוע היה לה מבחן במתמטיקה והיום היא אמורה לקבל את הציון. זו היא השעה השלישית ולמאיה יש כאב בטן, בחילה וקצת כאב ראש. המורה מחלקת את המבחנים חזרה, מאיה מקבלת את המבחן, מחביאה את הציון מהיושב לידה ורואה שקבלה 72. הילד שלידה מתגאה בציון 98 וחברתה הטובה משמאל לוחשת לה שקבלה 95. מאיה בולעת את העלבון בשקט. שתגיע הביתה תמרר בבכי ותלך מייד למיטה.

האם אלו החוויות שאנו מאחלים לילדינו? מדוע ילדה בת שבע (או תשע או אחת-עשרה) חייבת לעבור מסכת של השפלה ותסכול רק משום שהיא פחות ערנית מחבריה? רק משום שהיא פחות נוטה בגיל שבע לחשיבה מופשטת? מדוע חוויות אלו אמורות להיות לחם חוקם של כל ילדי ישראל?

הישגיות הוא מושג רחב ולא דווקא שלילי שהפך לכזה בעקבות הנטייה החד-צדדית של מערכות החינוך בעולם המערבי לראות את המטרה העליונה שלהן בהוראה טכנית, קרה, מושגית ורציונאלית, שיכולה להממד על ידי מבחנים משווים על פני כל העולם (מבחני פיזה למשל).

אפשר היה למשל לראות גם הישגיות כחינוך אומנותי, כחינוך מוסרי, כיכולת נתינה או עזרה הדדית, כחינוך לאיכות גבוהה בכל מעשה כפיים, ככוחות של עבודה בשדה או ליד מכונה, אלא שכל אלה קשה למדוד

ABOVE AND BEYOND

אפשר לחתוך לחוויה חדשה בכל רגע...

BN AC
Ben Natan Advertising Group

DISCOVERY4 יוקרה מפנקת על הכביש ומעבר.

דגמי 2013 של לנדרובר דיסקברי 4 כבר כאן. בעלי מנוע עוצמתי של 3.0 ל', 210/255 כ"ס, חישובי 19", גיר 8 הילוכים חדשני, מרחב פנימי עגום הכולל 5 או 7 מקומות ישיבה למבוגרים ואבזור פנימי עשיר במיוחד המאפשרים לך נוחות מקסימלית גם בכביש וגם בשטח. לנדרובר דיסקברי מוביל מזה שנים רבות מסורת של אתגרים, הרפתקנות ותעוזה וכוש כל פסגה אפשרית. תאמו נסיעת מבחן ותיראו איך הוא כושב גם אתכם.

ת"א, המסגר 9 טל' *9393 | פ"ת, משה דיין 6 טל' 03-9213588 | סוכנות אזור הצפון טל' 054-8020736

עכשיו החל מ-429,000

דרגת זיהום אוויר מרכב מנועי**
 זיהום מינבי 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
 זיהום מערי*
 * נתוני היצרן עפ"י בדיקת המעבדה. תקן EUS
 ** הדרגה מחושבת לפי תקנות אוויר גזי (גילוי נתוני זיהום אוויר ברכב מנועי בפרסומות) התשס"ט 2009

דרגת זיהום אוויר	צריכת דלק ממוצעת בליטרים ל-100 ק"מ*	מנוע
דרגה 15	7.8	SI GS3 3.0L
דרגה 15	8.1	SE3 3.0L HSE1 3.0L HSE3 3.0L

אין להתמודד עם הלחץ של המצב הכלכלי

עלינו לראות את תוצאות מעשינו ולדרוש מהיצרנים והמעצבים לענות על השאלה הפשוטה: מה ייעשה בתוצרתם ביום שתסיים את ייעודה? מה יהיה מחזור החיים הבא של המוצר ומרכיביו? ואסור שהתשובות אשפה או מיחזור יספקו אותנו.

עם מצבי חרום, אם הלחץ מתמשך או בסופו של דבר נושפע ממנו ונשלם מחיר גופני ונפשי שיכול להתבטא גם בחוסר שקט, מצבי חרדה וחוסר הנאה מהחיים. כך שהנסיון מלמד שאנו צריכים להתארגן בהתאם לרמת הלחץ כדי להשאיר את הסטרס ברמה שמאפשרת תפקוד אופטימלי.

אין להתמודד עם הלחץ של המשבר הכלכלי?

ראשית, חשוב להודות שאתם בלחץ ושהמצב הכלכלי מלחיץ אתכם. אין בזה בושה ורבים נמצאים באותו מצב כמוכם, אבל עצם ההודאה מורידה מכם לחץ ומאפשרת לכם להתחיל להתמודד. יותר מכך, ההכרה בכך שאתם בלחץ מאפשרת לכם להתגבר על תופעה חשובה הקשורה בסטרס: במקרים רבים ניזונה תחושת הלחץ מפערים המתקיימים בין הציפיות שלנו מעצמנו ליכולתנו להגשימן בפועל. הקטנת הפער על ידי התאמת ציפיות למצב הנוכחי מאפשרת לנו להקטין את תגובת הלחץ ולפנות משאבים להתמודדות

שיתוף של המצוקה שלנו, בין אם לחבר קרוב, בני משפחה או אפילו כתיבה בפייסבוק או בבלוג יכולה להפחית את הלחץ. במקרים מסוימים, הלחץ אינו פוסק ואז מומלץ לפנות לגורם טיפול מקצועי כמו פסיכולוג או פסיכיאטר.

בין הטיפולים המקצועיים היעילים להתמודדות עם לחץ ניתן למנות טכניקות של טיפול פסיכולוגי קוגניטיבי-התנהגותי (CBT), ביופידבק או היפנוזה.

גם אם אתם גרים במערה בהרי הגליל, אני בטוח שאתם כבר שמעתם על המצב הכלכלי, על הקשיים הכלכליים העולמיים, הישראליים ובעתה גם הרגשתם את ההשפעה של "המצב" על המצב הכלכלי האישי שלכם. יש אנשים שנמצאים בלחץ ויש אנשים שמדחיקים. אבל כולם צריכים להתמודד עם המצב הכלכלי.

על לחץ, סטרס ומתח נפשי.

קשה לדמיין חיים ללא לחץ, אבל מתח או סטרס אשר מתמשכים לאורך זמן יכולים לפגוע במגוון מערכות בגוף שלנו. פעמים רבות אנשים לא מרגישים לחץ נפשי אבל סובלים בתקופות לחץ מבעיות עיכול, קשיי נשימה, התגברות של אלרגיות, תחושת עייפות וחוסר ריכוז, כאבי ראש עמומים ונדודי שינה.

בנוסף, יש מחקרים שמראים שהפעה של לחץ לאורך זמן הגורם לפגיעה במערכת החיסון והפשעה על מחלות שונות כמו מחלות דלקתיות במערכת העיכול, מחלות פרקים, יתר לחץ דם, סוכרת סרטן ועוד.

מבחינה נפשית הלחץ יכול לגרום לתופעות כמו ירידה בריכוז, עצבנות, סף גירוי נמוך, להוביל לירידה תפקודית ואף במקרים קיצוניים למשבר דיכאוני או לסימפטומים של חרדה.

לחץ נפשי אינו רע בהכרח והוא יכול להיות לחץ חיובי שידרבן אותנו לפעולה ולשיפור. למרות שלחץ יכול לשמור אותנו "עירניים", להניע אותנו להשתפר ולהתמודד

לעיתים, אם רמת הלחץ מאד גבוהה והפגיעה התפקודית ניכרת אפשר לשקול גם טיפול תרופתי.

למרות זאת, יש דברים שניתן לעשות באופן עצמאי כדי להתמודד עם הלחץ. מניתי כאן כמה עקרונות חשובים שאפשר לנסות וליישם. העקרונות הללו נכונים תמיד אבל במיוחד במצבים של לחץ, ולפעמים אפשר ליישם אותם לבד ולפעמים צריך ליווי מקצועי כדי להצליח ביישום שלהם. כתבתי פעם על 7 עקרונות כלכליים להתמודד עם לחץ, ועל מה לעשות בסביבת העבודה. הפעם אכתוב משהו הפוך.

עקרונות להתמודדות עם לחץ כלכלי. שימו לב לגוף שלכם.

זו טכניקת הרפיה קלאסית. שימו לב לגוף שלכם ולצורה שבה הוא מגיב ללחץ כיוון שאצל כל אדם הלחץ מתבטא בצורות מעט שונות. שימו לב לנשימה ואפשרו לגוף להרפות את עצמו, גם אם אתם לא מצליחים בפעם הראשונה או העשירית זה בסדר. אל תהיו אפילו ביקורתיים כלפי עצמכם אם יש סימפטומים כלשהם או שאתם לא מצליחים לשלוט בהם. בהדרגה ועם אימון, ניתן בטכניקות אלו להרגיע את הגוף ואת תגובותיו. גם כאן אפשר לשלב ליווי מקצועי של יופידיבק כדי לשלוט בטכניקות הרפיה.

תשחררו את הדברים שאתם לא יכולים לשלוט בהם.

במצב הכלכלי יש המון דברים שאתם לא יכולים לשלוט בהם. אתם לא יודעים מה הריבית הצפויה בעוד חודש או אם הממשלה תטיל מיסים חדשים. לא חשוב כמה תתאמצו אתם לא יכולים לשלוט בבורסה ואפילו לא אם מקום העבודה שלכם יעבור סדרת פיטורין.

בכל סיטואציה כזו אתם צריכים לשאול את עצמכם "האם זה משהו שאני יכול לשלוט בו?" אם התשובה היא שלילית, הרי שאין לכם ברירה אלא לשחרר את הלחץ ולהשקיע את המשאבים שלכם במה שאתם כן יכולים לשלוט בו. גם אם מה שתעשו זה להתכונן לרע

מכל, הרי שזה עדיף מאשר לדאוג כל הזמן אם יהיו פיטורין או לא (אם הם יגיעו אתם כבר תהיו מוכנים). לחיות בהווה.

אחד הקשיים הגדולים של המשבר הכלכלי הוא שאף אחד מאיתנו לא יודע מה יקרה בעוד חמש שנים וגם לא בעוד שנה. מישהו חזה לפני חמש שנים את המצב הפוליטי, הכלכלי העולמי או אפילו את המחאה החברתית? הדרך היחידה להתמודד היא להשקיע אחוז קטן יותר מהזמן בלחשוב על העתיד שלנו בעוד 30

שנה (אי אפשר להתעלם ממנו לגמרי) ולחיות ביומיום, להתמודד עם כל מכשול ברגע שהוא מציג את עצמו. מכיוון שבני אדם מתקשים לדמיין את העתיד, הוא לרוב נראה מאיים הרבה יותר ממה שהוא יהיה באמת. לשנות את הפוקוס.

אנשים מסוגלים לשנות את הפוקוס של החיים שלהם בשלבים שונים של החיים. אתם בוודאי מכירים את זה שככל שמתבגרים אנשים מתחילים להשקיע פחות בקריירה ויותר במשפחה או להפך, יש אנשים שלאחר גיל 40 מתפנים מגידול הילדים ומשקיעים יותר בקריירה.

משבר כלכלי הוא הזדמנות לבחון מחדש סדרי עדיפויות ולמקד מחדש את הפוקוס של החיים בתחומים אחרים. לא צריך לחכות לגיל מסויים כדי לבחון מחדש את הכיוון שלנו בחיים ופעמים רבות הבחינה הזו מסייעת לנו להתמקד, להתארגן ולתת לנו כוחות מחודשים להתמודדות.

לעשות שינויים בתחושת ביטחון.

יש כלכלנים רבים שטוענים שדווקא בזמן משבר כלכלי כדאי להשקיע יותר מתוך המשאבים המוגבלים כדי להתמודד בצורה טובה יותר עם המשבר. דווקא בזמנים של מצוקה נפשית וכלכלית כדאי לעשות שינויים כיוון שהתמריץ הכלכלי מאפשר לנו את הנכונות לעשות שינויים שפחדנו עד היום לעשות. לעבור מקום מגורים, להחליף עבודה שאנחנו לא אוהבים, או להתחבר לאנשים חדשים.

הבודדהיסטים אומרים שקשרים חזקים מדי הם מקור לסבל נפשי. לכן הם מטיפים נגד הקשרות לחפצים או לאנשים כיוון שהכל בר חלוף. אם אתם מבינים את זה אפשר לקבל את המשבר הכלכלי בחלק ממעגל החיים ולדעת שבסופו של המשבר יש תקופה טובה יותר, כל עוד אנחנו נושמים ומתפקדים אנחנו יכולים להתקדם הלאה.

אם כל התהליכים האלו נראים לכם רחוקים ובלתי אפשריים, אפשר תמיד להעזר בסביבה ובאנשי

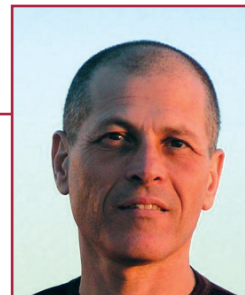
מקצוע. בסופו של דבר, משברים כלכליים סופם להסתיים, בין אם זה לוקח שנה ובין אם עשור, ובסופם אנחנו צריכים לצאת עומדים על הרגליים ומסתכלים קדימה. אני לא אוטופיסט שחושב שאין נפגעים מהמשבר הכלכלי, אבל אם יש משבר רצוי לפחות שנוכל להתמודד איתו.

*ד"ר ירון לוינסקי, פסיכיאטר מומחה, מנהל מרכז רזולוציה לשימוש פסיכולוגים מתקדמים. מתמחה בחרדה, דיכאון, הפרעות קשב וריכוז והתמודדות עם הקשיים של החיים בעולם טכנולוגי. כותב בבלוג "דברים שעוברים לי בראש".

מדור רפואה ובריאות

ד"ר ראובן ברק, רופא (MD) המטפל ברפואה סינית, תזונה וצמחי מרפא במרפאתו בתל אביב

יאללה תביא חיבוק (או לפחות תעשה לייק)

”
במקום לנסות ולהביא
לקוחות חדשים - חשוב יותר
לשמר את הלקוחות
הקיימים, אם האינטראקציה
עם הלקוחות הקיימים טובה
- זה יעשה לך את הפרסום
והמוניטין, ויביא לך לקוחות
חדשים.”

”

חלק מן המשתתפים בניסוי נחשפים לסרטים מעוררי חמלה או רוך (על ילדים חולי סרטן, על גורי חיות, תינוקות וכו'), הגורמים להפרשת אוקסיטוצין במוח, ומתברר שהמגיבים בהפרשה מוגברת, נוטים להיות נדיבים יותר (תורמים יותר כסף) ויש לכך תוצאה חיובית עבורם: הם זוכים ליותר תרומות, ומסיימים את המשחק עשירים יותר. כלומר הם נכנסים למעגל קסמים שבו ככל שאתה נותן יותר - אתה מקבל יותר (זאק קורא לזה virtuous cycle במקום vicious cycle).

מחקרים נוספים של זאק הניבו גם הם תוצאות מעניינות: כך למשל גברים מתייחסים למשא ומתן כספי בצורה אישית-רגשית, ומגיבים בהפרשת הורמונים כשהם מרגישים שלא נותנים בהם אמון, לעומת זאת גברים שקיבלו אוקסיטוצין נוטים לתת אמון בזולת ולאפשר לו לנהל את השקעותיהם.

בחקירת הגורמים להפרשת אוקסיטוצין מצא זאק שמגע גופני, כגון חיבוק או עיסוי (שלא לדבר על אורגזמה), מעודדים את הפרשתו.

בהיבט הרחב יותר, מצא זאק כי במדינות שבהן רמת האמון גבוהה יותר, High Level of Trust, כגון נורבגיה, שבדיה וארה"ב, רמת הכנסה גבוהה יותר והממשל יציב יותר מאשר במדינות שבהן רמת אמון נמוכה. זאת מפני שאזרחיהן נהנים מ-"הון חברתי" social capital" גבוה, הנבנה מאינטראקציות חיוביות בין אנשים, רמת פשיעה נמוכה יחסית, חינוך טוב יותר והתפתחות כלכלית טובה יותר.

מסקנתו היתה שאמון הוא המשתנה האמין ביותר לשיקוף מידת תפקודה של חברה, וכאשר יש אמון בין

זהו, יש מושג חדש, שלא ברור אם הוא רפואי או כלכלי, מכנים אותו Neuroeconomics, משהו כמו כלכלת עצבים, אם כי נכון יותר כנראה לקרוא לו כלכלת רגשות.

המושג הומצא על ידי פרופ' פול זאק, מאוניברסיטת קליירמונט בארה"ב, והוא נוגע בקשרים בין כלכלה, ביולוגיה, חקר המוח ופסיכולוגיה. למותר לציין שהפרופסור המכובד כבר הפך למוכר בעולם בכינויו החביב, Dr. Love, בגלל ההרגל שסגל לעצמו להתחבק עם אנשים, נוהג לא מקובל, בלשון המעטה, בארה"ב, אבל קשור למושא המחקר שלו - ד"ר זאק חוקר באינטנסיביות כבר כמה שנים הורמון המופרש במוחנו, ושמו אוקסיטוצין Oxytocin, הלא הוא הורמון האהבה.

אוקסיטוצין מוכר לרובנו כהורמון האחראי ל-bonding, לקשר בין האם והילוד, המיוצר בלידה ובזמן הנקה, אבל מתברר שהוא אחראי לקשרים רחבים הרבה יותר: אמפתיה, נדיבות, אמון הדדי ועוד. בין ייצורים חיים (רק בעלי חוליות, תולעים וגזקים כנראה לא), הוא מצטייר כ"דבק החברתי", המחבר משפחות, קהילות, מבנים חברתיים, יחידות צבאיות, הוא "משמן" את מערכות היחסים ונוכח בכל אינטראקציה חברתית, מושפע ממנה ומשפיע עליה, ומתברר שגם על עולם העסקים.

פרופ' זאק ערך כמה ניסויים מרתקים המקשרים כלכלה ואוקסיטוצין: בניסוי אחד, "משחק האולטימטום", יושבים שני אנשים, כל אחד מול מחשב. ראובן מקבל סכום כסף, נניח עשרה דולר, עליו להעביר חלק מן הכסף לשמעון שאינו מוכר לו והקשר ביניהם מתקיים באמצעות מחשב בלבד. על שמעון להחליט אם הוא מקבל את הכסף. אם יקבל את "תרומתו" של ראובן הכסף יישאר בידי שניהם, אם יסרב- ייוותרו שניהם בכיסים ריקים.

בני אדם - הכלכלה משגשגת.
(אני לא יכול שלא להעלות את האפשרות ההפוכה:
אולי במדינות שבהן המצב הכלכלי טוב ויציב מרגישים
אנשים יותר בטוחים ומרשים לעצמם לתת אמון בזולת).

מחקר מרתק נוסף שערך זאק הוכיח שפעילות ברשתות
חברתיות מעלה אף היא את רמת האוקסיטוצין באחוזים
רבים ומורידה בד בבד את רמות הורמוני הסטרס,
קורטיזול ו- ACTH באחוזים
דומים. מסקנתו היתה שרשתות
חברתיות עשויות להפחית תחלואה
במחלות הקשורות למתח, כגון יתר
לחץ דם, ארועים מוחיים והתקפי
לב, היות שהן מספקות את התמיכה
החברתית שמייצרת אוקסיטוצין,
וכן הם מעוררות הפרשת
אוקסיטוצין ברמות זהות למפגשים
חברתיים פנים אל פנים.

המסקנה נתמכת גם על ידי
מחקרים נוספים: ממחקר שנערך
באוסטרליה עלה שאנשים בעלי
קשרים חברתיים רחבים מתים
פחות ממעוטי חברים, בלי קשר

למרחק הגיאוגרפי. ממחקר אחר עלה שאנשים
חברתיים חולים פחות ממעוטי חברים, שוב, ללא קשר
למרחק הגיאוגרפי.

מחקר מרתק שנערך באוניברסיטת מרילנד חיזק את
הממצאים: 200 סטודנטים התבקשו לוותר על כל
אמצעי התקשורת האלקטרוניים ליממה אחת: לפטופים,
נגני מוזיקה, טלפונים סלולריים וטלוויזיה. נמצא כי
רבים מהם חוו תופעות גמילה, כפי שחווים נרקומנים
כשמפסיקים להם סמים. הם דווחו כי הדבר הקשה
מכל היה אובדן הקשרים האישיים שלהם, כי ללא
אמצעי תקשורת אלקטרוניים הם הרגישו בודדים וחסרי
משפחה.

מה משמעות הדבר ואיך הוא מתקשר לעסקים

ולכלכלה? עולם העסקים, הפרסום והמיתוג מגלה כבר
עניין בשאלה - מהי מידת האמון או מדד האמון trust
factor שבו זוכות חברות, כי הוא מה שעשוי לקבוע
הצלחה או כשלון כלכלי.

המסקנה המתבקשת היא: בעולם שנשלט על ידי
תקשורת, רשתות חברתיות, אינטרנט וכו', שבו דעתו
של לקוח אחד מתפשטת ברשת כשריפה בשדה קוצים,

כל חברה חייבת לטפח את קשריה החברתיים, בדיוק
כפי שבני אדם מטפחים אותם, עליה לייצר "אוקסיטוצין
דיגיטלי" (digital oxytocin). עליה לנהוג בלקוחותיה
הקיימים והפוטנציאליים כך שיראו בה חבר שאפשר
לתת בו אמון, לייצר מוצרים בעלי איכות ואמינות,
לשווקם תוך הקרנת הוגנות וישר, בדגש על דאגה
לטובת הלקוח/חבר.

זה לא חדש, חברות שיוצרות תחושת אמון מייצרות
קשר אישי עם הלקוח, עליו לדעת ש"יש מי שדואג לו"
באמת וברמה האישית, לא כסלוגן פרסומי. אחת הדרכים
לכך היא יצירת קשרים אישיים, דרך טלפון ישיר, מייל,
טוויטר או פייסבוק, אבל אנחנו לא טפשיים: בני אדם
מזהים "חברות מזויפת", מעשי תרמית, או זלזול בלקוחות,
והדבר מתבטא מיד בירידה דרסטית במכירות (ראו את

פרשת נאופלם, שבה תדמית החברה נפגעה קשות,
כשעננת אי-אמינות כבדה רובצת מעליה, בסיסמה -
"הם הסתירו מאיתנו מידע").

המהירות שבה רשתות תקשורת יכולות להשפיע על
"מדד האמון" של חברה מביאה מומחים לקווי מחשבה
עסקי הטוען: במקום לנסות ולהביא לקוחות חדשים
- חשוב יותר לשמר את הלקוחות הקיימים, אם
האינטראקציה עם הלקוחות
הקיימים טובה - זה יעשה לך את
הפרסום והמוניטין, ויביא לך
לקוחות חדשים.

כלומר, חזרנו לימי שלמה המלך
במגילת קהלת: "טוב שם טוב משמן
טוב". כי מספיק סטטוס אחד טוב
בפייסבוק או טוויטר אחד טוב
בטוויטר - ואלפי אנשים ידעו שיש
לך לקוח מרוצה, והם יעשו בשבילך
את העבודה.

במקביל אסור לשכוח את המקורות:
אוקסיטוצין, המוריד לחץ ומגן מפני
מחלות, מופרש בעת אינטראקציה
בינאישית, רגשית וגופנית. על המגע
להיות נעים, מנחם ולא מאיים:

שיחה אישית לא רק ביזנס, לחיצת יד זה טוב, חיבוק
עדיף. אם קשה לכם ואתם לא רגילים תתחילו בבית,
עם המשפחה, עם חברים, עם העובדים והקולגות
במשרד, עם לקוחות וותיקים, החזיקו כלב או חתול
שאפשר ללטף, לאט לאט הפכו זאת להרגל, והכניסו
את כולם למעגל החיבוקים שלכם, הרווח יהיה ברמה
האישית- הנפשית, ברמת החברה שלנו בכלל וכנראה
גם ברמה העסקית שלכם. ■

קבלו חיבוק,
ראובן.

*ד"ר ראובן ברק הוא רופא (MD) המטפל ברפואה סינית,
תזונה וצמחי מרפא במרפאתו בתל אביב. טלפון: 03-5256801.
וא"ל: ruvenb@netvision.net.il אתר: www.drbarak.com

מדור תיירות ופנאי

טל גל כהן, מומחה בינלאומי ליין, בירה ואלכוהול*

כיצד מתכננים סיור יקבים נכון?

היקב תחת פיקוח כשרות יש לדעת את הכלל של "ידיים בכיסים", אין לגעת באף מיכל, חבית או צינור גם המונח על רצפת היקב. וגם סביר להניח שלא יתנו לכם להיכנס לכל אזורי ייצור היין.

יקב קטן שאינו בעל תעודת כשרות יהיה גמיש יותר, הם יראו לכם כיצד מגיעים הענבים מהכרם, את מיכלי התסיסה, את מכונות הסחיטה וכמובן את חביות ההתיישנות המהוות את קסמו של כל יקב.

ביקבים הגדולים תוכלו לצפות גם בשרשרת הביקבוק המכאנית האוטומטית ועד שלב הדבקות התויות והאריזה ללא מגע יד אדם לארגזי היין. לאחר מכן יובילו אתכם אחר כבוד לדלפק הטעימות. נהוג להתחיל לטעום מיינות לבנים וקלים דרך האדומים ולבסוף יינות הקינוח המתוקים.

הודיעו או תאמו מראש

כמו שאנו לא אוהבים ספונטניות יתר של חברים או משפחה שקופצים ללא הודעה מוקדמת כך ביקבים. 99% מהיקבים בישראל הם יקבים קטנים ומשפחתיים. יש להם את החיים הפרטיים שלהם והשבחות חשובות להם לא פחות מלנו.

גם ביקבים הגדולים שאינם פתוחים בסופי השבוע (כשרות) יש תוכניות של קבוצות ייירים ומבקרים. לא יהיה נעים להגיע למקום ולראות שהדלת סגורה או שהיין או מדריך הסיור אינו פנוי לקבל אותנו. הפתרון: תאמו מראש, הודיעו על הגעה. גם אם כבר בדרכים, בררו את הטלפון והתקשרו לברר נכונות ואפשרות אירוח.

כמה יקבים וכמה זמן?

יש לקחת בחשבון שכל יקב מייצר מספר סוגי יינות, ומעבר להסברים על כל יין ירצו להכיר גם אתכם. הסיור והטעימות לוקחים זמן. פנו לכל יקב משך של שעה עד שעה וחצי לערך. אין טעם לבקר ביותר מ-3 יקבים ביום. עשיית היין היא אוניברסאלית, לאחר שני הסברים תבינו את התהליך. עכשיו רצוי להתעמק בהכרת היינות וההבדלים בהם. קחו את הזמן אבל אם המקום מכיל עוד מטיילים או מבקרים, קצרו, אפשרו למארחים להתפנות לשאר הטועמים.

על למעלה מ-250 יקבים הפזורים מהצפון ועד לדרום קשה לפספס נתיב או מסלול שאינו טומן בחובו יקב אחד או יותר. את את מתחילים להיארג אזורי יין משלנו בדומה לאזורי היין בצרפת, איטליה, אוסטרליה וארה"ב. מן הגולן והגליל בצפון ועד לאזור יואב יהודה והנגב שבדרום.

סיור ביקב הוא חוויה מהנה, מסקרנת וכמובן אחרי טעימה או שתיים גם חיוך גדול מתחיל להימרח על הפנים. ראוי להבין שגם לביקור שלכאורה ספונטאני ישנם כללים שאם פועלים על פיהם, חווית הביקור מועצמת יותר.

למה לצפות?

לרב הביקור יתחיל בסיום קטן המציג בפניכם את דרך עשיית היין ביקב. סיור וטעימות ביקב לרוב עולים כסף, שנע בין 15 ל-50 שקלים הסיור. ביקבים רבים סכום זה יורד מהחשבון הכללי אם רכשתם את יינות היקב. אם

”
אהבתם יין? קנו אותו
הביתה ולו רק כמחווה של
הכרת תודה. לא פעם יין
שרכשתם ביקב לאחר זמן
משביח וטעמו אפילו טוב
יותר.”

תודה. לא פעם יין שרכשתם ביקב לאחר זמן משביח וטעמו אפילו טוב יותר. אך אל תתאכזבו גם אם החוויה שתהיה הפוכה. ביקב ישנה הרגשת טיול וחופש וטעם היין מושפע מהאווירה הכללית. אהבתם בקבוק מסוים, רכשו שיישה. סביר להניח שתקבלו איזו הנחה וגם תוכלו לבדוק בעצמכם את התפתחות היין בבקבוק לאורך ציר הזמן. יין לאחר שנה עובר הליך של התבגרות וטעמו לרב משתפר.

לינה על הדרך

אם חשקה נפשכם בסיור עמוק ומקיף יותר באזור יין, שלבו שהייה ולינה באחד מבתי המלון או בצימרים שפזורים בכל מקום בארץ. אין טעם לנסות ולדחוס יותר מידי יקבים או יינות ביום אחד. בבחינת "תפסת מרובה לא תפסת". יינות מיקב קטן עם יין מיוחד שאינו נפוץ יהיה אטרקציה לכל מסעדה או מלצר יין. קחו בקבוק מהשישייה שרכשתם והביאו אותו למסעדה בארוחת הערב. ראוי לבקש מראש רשות מהמקום ולבדוק שהיין אינו נמצא בתפריט, אז לא אמורה להיות בעיה. אולי תזדקקו לדמי חליצה. אבל על כך בפעם אחרת. ■

*טל גל כהן הינו בעלים של פורטל היין הישראלי, ושל חברת אשכולות החברה לתרבות השתייה והאירוח בישראל בע"מ, מעביר קורסים, הרצאות וסדנאות וסיווי יין בכל רחבי הארץ.

אין צורך לטעום מהכול ואין צורך לבלוע את היין. בכל דלפק ביקב ישנה מירקקה המיועדת לירוק את היין שנטעם, פעילות זו לא מראה חוסר בנימוס. אל תדאגו, היין לא ייעלב כי כך הוא בעצמו טועם את היין. היין הוא יצירת האומנות של היינן. אם אהבתם הראו ושכחו את היין, אם לא אהבתם מצאו את הדרך הטקטית ביותר לכך ותימנעו מלפגוע ברגשות היינן. לא כל היינות דומים ושווים כמו שבמשפחה לא כל הילדים אותו הדבר. בין לבין שתו הרבה מים.

אם טועמים לא נוהגים?

אם נסעתם כמה חברים במכונית אחת, רצוי שזה שפחות אוהב יין ולא טעם הרבה ינהג. קחו בחשבון כי אם יורקים את היין אז סביר להניח שהנהיגה מותרת. בכל מקרה, שתו הרבה מים לפני ואם צריך בדקו אם אפשר לשתות קפה לפני הנסיעה.

רכשו לפחות בקבוק אחד

למרבית היקבים אין צינורות שיווק והפצה מחוץ ליקב. אולי תוכלו למצוא את היינות הללו בכמה מסעדות שהמסעדנים התלהבו מהיין אבל מקור השיווק העיקרי הוא מרכז המבקרים שביקב.

אהבתם יין? קנו אותו הביתה ולו רק כמחווה של הכרת

כיצד טועמים וכיצד מגיבים

סיור ביקב אינו מהווה תחליף לקורס יין. בהרבה מקומות תקבלו הנחיות לטעימה אבל רצוי ללמוד קודם את הבסיס. חפשו באינטרנט והגיעו עם ידע מוקדם. קחו בחשבון שביקב יתנו לכם לטעום כמה וכמה סוגי יינות,

אסנת כהן יעוץ פנסיוני

כי יש חיים בפנסיה

✓ מקצועיות ✓ אובייקטיביות ✓ אמינות

אסנת כהן - יועצת פנסיונית מורשה מטעם משרד האוצר
בעלת ותק של למעלה מ-20 שנה ונסיון מקצועי מגוון ועשיר בתחום הפנסיוני על מכלול היבטי

- שרותי יעוץ פנסיוני אישי בהקשר לתוכניות פנסיוניות מכל הסוגים
- בחינת נתונים אישיים ומבנה המוצרים הקיימים
- בדיקת הכיסויים הביטוחיים, עלותם והתאמתם למצב האישי
- חיסכון וביטול תשלומים כפולים ומיותרים
- הדגמה פשוטה ברורה לגבי החסכונות הקיימים והאפשרויות לשיפור התיק הפנסיוני
- מעקב ובקרה אחר ביצוע השינויים המומלצים

דובנוב 28 ראשון לציון 75215, נייד. 052-8317009, טל. 072-2512520, פקס. 072-2512521
e Mail: osnat@osnatcohen.co.il

מדור תירות ופנאי

אופיר יעקבסון, בוגר תואר שני בחוג ללימודי ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה.
מרצה ומדריך במסגרות שונות. www.ofirjacobson.com/ofirjac@gmail.com

פולחן בגואטמלה

הרפובליקה של גואטמלה השוכנת במרכז אמריקה היא מדינה מדהימה. היא זכתה לשלל כינויים, וביניהם ארץ האביב הנצחי, ארץ הקשת בענן ושויץ של מרכז אמריקה. המטייל בה לא יוכל להישאר אדיש ורבים מהמבקרים בה מתאהבים, שכן יש בה ריכוז של כל המיוחד במרכז אמריקה, החל בשרידי המאיה החידתיים, דרך הרי געש תמרים ומעשנים, וכלה בשרידי אוכלוסיה מקומית, ששרדה את שואת הכיבוש האירופאי.

ברבות ממדינות היבשת האמריקאית האוכלוסייה המקומית נכחדה כליל כתוצאה מהכיבוש, ואם נותר שריד כלשהו, אזי הוא נדחק לפינה, מוקף ומוגן ע"י התרבות המערבית שמקיפה אותו, בדומה למתרחש בשמורת טבע או בגן חיות.

לעומת זאת בגואטמלה המצב הינו הפוך לחלוטין. קשה לדבר על נתונים מוחלטים במדינה בה רבים מהתושבים חיים בכפרים ינדחים, אך מקובל לומר שמעל חמישים אחוז מהאוכלוסייה הינם 'טהורי גזע', כלומר נצרו לתרבות המאיה המפוארת שפרחה באזור זה לפני הגעתו של הכובשים הספרדים ובראשם קורטז. גם יתר התושבים אינם בני הגזע הלבן, אלא 'מסטיזו', כלומר תוצר של נישואי תערובת בין הגזעים ורק מיעוט הוא בן הגזע הלבן.

למרות שהדת הראשית והרשמית היא הנצרות הקתולית, והעובדה שרבים משתתפים במיסה ובשאר הטקסים הקתוליים, הקתוליות שלהם מעורבת לחלוטין באמונות מקומיות והדוגמה הבולטת ביותר לכך היא כנסיית 'סנטו תומאס' הממוקמת בצ'יצ'יקסטנגו.

עם בוא הכובשים הספרדים הם ניסו להשליט את 'דת האמת' ולהכחיד כל שריד של הדת המקומית והפרימיטיביות. לצורך כך הם בנו במקומות רבים את הכנסייה המרכזית על גבי שרידי מקדשים או אתרי פולחן מקומיים. אם נתעלם מהאכזריות שבמעשה כזה, בהסתכלות קצרת מועד היה זה מעשה מאוד יעיל שכן הפולחן המקומי נפסק והתושבים אולצו לקיים את הפולחן הנוצרי.

אך לטווח הארוך היה זה מהלך הרה אסון מבחינת המיסיון הנוצרי, התושבים שאולצו לקיים את הפולחן הנוצרי לא שכחו את האלוהויות שלהם, שבאתרם

התפללו, וברבות הזמן יצרו מזיגה מיוחדת בין שתי הדתות. המושג המדעי לתופעה זו הוא 'סינקרטיזם' שבמסגרתו התקיים פולחן מאיה במקביל לפולחן נוצרי ויתרה מכך הישויות נבלעות במסגרת מערך האמונות הקיים.

בתרבות המאיה הקדומה לאלוהי הטבע היה כח רב. כך ישו ומריה הפכו לסמל של השמש והירח בהתאמה. למיסינו המתבונן מבחוץ יכול להראות אדם אדוק הדבק במושיעו - ישוע - כאשר בפועל הוא מפנה את תפילתו אל אלוהות השמש.

רבים מהפולחנים המקומיים קשורים קשר בל ינתק לטבע המקומי ולגיאוגרפיה המרחבית. כך בארץ בהן התפרצויות געשיות ורעידות אדמה הינן מחזה תדיר לישויות השולטות בבטן האדמה ובוודאי שלאילוהי האש יש כח רב.

חרף העובדה שגואטמלה ממוקמת בתוככי האזור טרופי, ישנם אזורים בהם המשקעים אינם מרובים והבצורות המכות אחת לכמה שנים, מקשות על חיי האדם. ברור שבתנאים כאלו גם לאלוהי הגשם תהיה חשיבות מרובה.

אחד הדברים המרתקים ביותר אותם יכול המטייל ברחבי גואטמלה לתור לחפש הוא בדיוק את שרידי הפולחן קדום. את שרידיו הוא יוכל לזהות במוטיבים אומנותיים בתוככי הכנסיות, חדי העין יזהו את אותותיו אף בהתנהלות היומיומית אך השיא הוא כמובן טקסי 'מאיה' אמיתיים.

ישנם שלל מקומות בהם ניתן לצפות בטקסים, רבים מהמפורסמים והמוכרים שבהם מרוכזים סביב עיר

השוק הומת האדם צ'יצ'יקסטנגו. בעיר מרתקת זו, אליה נוהרים רוכלים ותיירים כאחד בימי השוק הססגוניים, מתקיימת מזיגה מאלפת של דתות. בעיר זו גם נמצא בשנת 1701 הפופול ווך, שמוכר ברבים כספר הקדוש של המאיה, המכיל אינפורמציה מרובה לגבי התקופה, האמונה ודרך החיים הפרה קולומביאנית במרכז אמריקה.

השוק בנוי סביב כנסייה המכונה 'סנטו תמאס' שבה נמצא מזבח נוצרי, אך כל המסדרון המוביל אליו מכוסה בבמות פולחן קטנות המוקדשות לישויות המאיה. על גבי גרם המדרגות המטפס אל הכנסייה ניתן לראות במהלך רב שעות היום, מבינות לענני הקטורת, שמאנים העוסקים בפולחנם.

למרחיקים לכת קצת יותר מומלץ להגיע אל בית הקברות בפאתי העיר, שאינו רק יפה ומרשים ויזואלית, אלא שבקרבו מתנהלים כמעט מדי יום טקסי מאיה ונולת הכותרת ממוקמת על פסגה המשקיפה על העיר ועליה אתר פולחן קדום המכונה 'פסקואל אבאח' ובו נשמר רצף פולחני מזה אלפי שנים.

שלושת האתרים השונים ממחישים שלוש רמות שונות של סינקרטיזם, בעוד שבמתחם הכנסייה כוחן של הישויות הנוצריות הינו רב מאוד, הרי שבאתר הפולחני פסקואל אבאח ישויות המאיה הן השולטות ובבית הקברות מדובר על מעין שלב ביניים.

לאילו המחפשים את אותם טקסים אותנטיים, נדרשת סבלנות מרובה שכן בדומה לטקסים ברחבי העולם כולו לטקס קצב משלו ולא תמיד הוא עונה ל'קצב התייר' שדרכו אצה לו, והוא צריך להספיק לבקר בעוד כמה אתרים.

מומלץ ללמוד ולהכיר מבעוד מועד את העומד להתרחש שכן לא תמיד קל להבין את מורכבות הטקס על שלביו השונים, במיוחד בהתחשב בעובדה שרבים מאותם שמאנים לא מדברים ספרדית ובודאי שלא אנגלית, אלא שפות מקומיות 'אינדיאניות'. אך הדגש חשוב ביותר הוא לתת לטקס ולמשתתפיו את הכבוד הראוי, לא להתקרב יתר על המידה, לא לצלם באם משתתפי הטקס אינם מתירים זאת, להתרשם, לחוות אך לא להפריע. ■

Celebrating the Human Narrative

GINA Gallery of International Naïve Art

255 Dizengoff Street, Tel Aviv 63117, Israel
Tel. 972-3-544-4150, Fax. 972-3-544-4160

Opening Hours: Mon-Thurs 12:00-21:00, Fri & holiday eves 10:00-14:00

www.ginagallery.com

מדור תירות ופנאי

אינגה מיכאלי*

גיאורגיה אהובתי

” את המסע אל ארץ גיזת הזהב התחלנו וסיימנו בטביליסי הבירה, עיר מרתקת ומלאת ניגודים שאפשר ומומלץ לבלות בה כמה ימים. ביקרנו בסמטאות העיר העתיקה, בבית-הכנסת, במרחצאות החמים.

”

המלון המצוין שלנו נמצא ממש במקום המפגש בין השדרה המרשימה לכיכר המרכזית (כיכר החירות - תביסופלביס מואדאני). מעין כיכר רבין של גיאורגיה - המקום שבו נערכות עצרות, הפגנות וגם חגיגות חשובות.

לקראת סוף הטיול חזרנו שוב לטביליסי וביקרנו בקתדרלה החדשה והמרשימה של העיר, פשפשונו בשוק הפשפשים וביקרנו במוזיאון האתנוגרפי הפתוח - חוויה מומלצת ביותר לכל מי שרוצה לראות סגנונות בנייה כפריים מגיאורגיה של מאות השנים האחרונות, ולהתחקות אחר אורחות החיים בכפר.

כמו שראינו, טביליסי היא עיר תוססת ומודרנית, וככזו גם לא חסרים בה כל השירותים שהורגלנו בהם כתיירים. לא סתם אני משתמשת במילה שירותים - כי אלה, במובן של בתי-שימוש, חסרים ועוד איך בכל מקום אחר מחוץ לערים הגדולות. כמו בטורקיה הכפרית (ומן הסתם בכל מקום אחר במזרח הרחוק), ההמצאה החדשנית שנקראת אסלה עדיין לא הגיעה גם לכאן.

הבעיה שבניגוד לרוב המקומות שהזדמן לי לבקר בהם בטורקיה, אפעס הניקיון איננו הצד החדש של בתי-השימוש הציבוריים בגיאורגיה. למרבה האבסורד, גם באתרי תירות חשובים כמו הפארק והמרחצאות החמים בבורגומי, יושבת לה מאמא גיאורגית עבת-בשר מחוץ לבתי-השימוש וגובה איזה מטבע או שניים בלי שום בושא. בימים הראשונים אמנם נפלנו בפח והאמנו ברוב תמימותנו שבתמורה לתשלום היא אכן מנקה את הבול-פגיעה, אבל מהר מאוד למדנו לקח (בעיקר אחרי שעלה באפנו ריח של צחנה עזה). בקיצור, גם אנחנו איבדנו כל בושא ולמדנו לצאת אל הטבע כדי לעשות את מה שצריך.

ביום השני נסענו לביקור בחבל קאחטי, הידוע כחבל היין של גיאורגיה

בסוף יולי 2009, לכבוד יום הולדתי, הוזמנתי לטיול שורשים על חשבון הברוונית נתנאלה (להלן: "אימא"), שתכננה לנסוע עם שלוש מחברותיה ושתיים מאחייניותיה (בנות דודה שלי) לטיול מאורגן בגיאורגיה.

איך לומר את זה בעדינות, אני וטילוים מאורגנים זה כמו שמן ומים, בעיקר משום שגם אני חבשתי פעם את הכובע הזה של מלווה קבוצות לחו"ל, וזה לא הקאפ אוף טי שלי מהכיוון של הנוסע. אני אוהבת לטייל עצמאית, ולא לנוע כמו עדר פילים בעקבות מטרייה.

מצד שני, כמו שאומר הפתגם הידוע: Don't look a gift horse in the mouth מצד שלישי, אם תושבי טרויה היו בודקים בציציות של הסוס שקיבלו במתנה, אולי העיר שלהם לא היתה הופכת לעיי חורבות עם סוס ענק מעץ שעומד מעליהן כמו איזה "אוונה לכם ואונה לכם". ומצד רביעי, רציני לנסוע לטיול שורשים... אז נסעתי. והיה כיף גדול.

זה לא אומר שדרכנו היתה סוגה בשושנים. ביום השני חלו כמה מחברי הקבוצה, בהם גם אימא שלי, ששכבה כמעט יומיים במושב האחורי של האוטובוס. אצלי ההתקף היה קצר יותר, רק יום אחד. המדריך טען שזה בגלל המים, אבל אני משוכנעת שזו היתה הסעודה של היום השני. אני עוד אניע אל האוכל בהמשך.

אבל גם לקולקל קיבה לא מנע מאימא שלי להיות כוכבת באוטובוס היא דיקלמה בתיים שלמים מתוך האפוס הגיאורגי עוטה עור הנמר לרוסתאאולי, ובסעודה הידועה לשמצה (זו של היום שני) היא גם זימרה ביחד עם שני הטרובודורים הגיאורגים שסיפקו את הבידור בארוחה.

את המסע אל ארץ גיזת הזהב התחלנו וסיימנו בטביליסי הבירה, עיר מרתקת ומלאת ניגודים שאפשר ומומלץ לבלות בה כמה ימים. ביקרנו בסמטאות העיר העתיקה, בבית-הכנסת, במרחצאות החמים (שהעניקו לעיר את שמה, כי 'טבילי' פירושו 'חם', תצפתנו מגבוה על העיר וטיילנו בשדרה המרכזית - ע"ש שותא רוסתאאולי.

הזכרתי את עניין ההגייה, אז הרשו לי לומר מילה או שתיים על השפה, ותוך כדי כך לענות על כמה שאלות נפוצות שנשאלתי פעמים רבות:

איזה מן שפה זאת הגיאורגית? היא אינה דומה לשום שפה אחרת. היא שייכת למשפחה קטנה של שפות שמדברים אך ורק בגיאורגיה - בהן גם הסוואנית (מחבל סוואנטי) והמגורלי (הוריי מדברים בשפה הנכחדת הזאת, וכשהייתי קטנה זו היתה שפת הסתרים שבה השתמשו כדי שלא אבין אותם).

יש בגיאורגית כמה עיצורים שאחרים יתקשו מאוד להגות, כמו ח'ית מיוחדת וגרונית וגם הרי"ש שהזכרתי לעיל (במילה סירנ'רי). האלפבית הגיאורגי שונה מכל אלפבית אחר שהכרתם. אם אתם רוצים לראות איך כותבים את שמכם בגיאורגית, היכנסו לאתר החביב הזה, הקלידו בלטינית את השם שלכם ותקבלו אותו באותיות גיאורגיות.

איך בעצם קוראים למדינה, גיאורגיה או גרוזיה? גרוזיה הוא השם הרוסי (או הקומוניסטי) שניתן לגיאורגיה. לאחר נפילת הקומוניזם ובעקבות המאמץ להתנתק מרוסיה, החליטו הגיאורגים לשנות גם את שמם בחזרה, אבל למעשה גם גיאורגיה איננו השם האמיתי של המדינה הקטנה הזו שבקווקז. הגיאורגים קוראים לארצם סקרתוולו ולשפתם הם קוראים קרתולי. על-פי המסורת הגיאורגית, קרתלוס היה אחד מניני של נוח שהתיישב באזור הקווקז והעניק לארצם היפה את שמה.

נוסעים לגיאורגיה? מומלץ: מדריך גיאורגיה, ארמניה ואזרבייג'ן של לונלי פלנט.

* איננה מיכאלי היא מתרגמת, מטיילת בעולם, מרצה, לשעבר יורג אגודת המתרגמים בישראל, כותבת תוכן וקופי, מתמחה בתיירות, בשיווק ובכל מה שדורש יצירתיות. בעלת בלוג 'בלונלובלי'. <http://im-translator.net>

ובכל זאת, היום השני נגמר on a high note כמו שאומרים, בביקור בעיירה סירנ'רי, עיירה הררית משוזרת להפליא. יעד תיירותי מאוד, אבל מקסים.

רוצים לדעת איך הוגים את השם המוזר הזה, סירנ'רי? בקליפ התיירותי המזמר והשמלצי שלהלן תוכלו לראות כמה תמונות יפות של העיירה ובסוף גם לשמוע איך הוגים את שמה: <http://www.youtube.com/watch?v=KphE20QRh5k>

טוב, אז אם כבר מדברים על אוכל, אני חייבת לציין עוד נקודה לרעתם של טיולים מאורגנים. בטוילן נכללו כמעט כל ארוחות הערב, שזה יפה, אבל בכל מקום שאלי לקחו את הקבוצה הנישו כמעט את אותם מאכלים... אחרי שבוע, אפשר בהחלט לומר שנמאס לכולנו מהתפריט הזה, שכלל את אותם סלטים, את אותו חציפורי ואת אותו עוף (מכובס למדי). פה ושם עשו לנו טובה והגישו גם חינקלי באמת מצוינים (הגרסה הגיאורגית לרביולי, אבל לא אוכלים אותם ברטוב שמנת וגם לא ברטוב פסטו. מבשלים אותם במים מומלחים ומגישים, ולא אוכלים את 'דבשת' הבצק שבקצה).

אגב, אם במקרה תהיתם, החציפורי של אימא שלי טעים יותר, ברור! אם אתם רוצים לנסות מגוון רחב יותר של חציפורי, עדיף שתחפשו חציפוריה מקומית. ואל תשכחו שהמטבח הגיאורגי מגוון הרבה יותר.

נסענו ונסענו, והגענו לטלאבי (העיר נזכרת באיזה סרט גיאורגי ששכחתי את שמו, כשהגיבור מנסה לחייג לטלאבי והמרכזנית מקשרת אותו בטעות לתל-אביב).

האמת, זה היה יום קצת מיותר בעיניי, כי בסופו של דבר נסענו שעות רבות רק כדי לראות עץ דולב ענק בטלאבי ולאכול ארוחת צהריים (כן, כן, זו הידועה לשמצה) אצל משפחה כפרית שמייצרת יין במרתף ביתה. במסגרת הביקור אצל המשפחה גם הראו לנו איך מכינים צ'ורצ'חלה, אחד הקינוחים המפורסמים של גיאורגיה. אבל אני יש לי כמה שנים טובות של ניסיון באוכל גיאורגי, ועם היד על הלב, הצ'ורצ'חלה של אימא שלי הרבה יותר טעים.

שיאה של הארוחה ההיא היה הלחם הטרי והלחמניות המתוקות שאפתה אחת מנשות הבית, לתנור האבן בו השתמשה קוראים תורנה, והלחם שיוצא משם הוא פשוט שמימי.

הטבות ייחודיות

אחת המשמעויות של להיות לקוח בנקאות פרטית, היא לקבל עדיפות מתאימה הן באופי השירותים, הן ברמת פחות חשוב, בהטבות מתאימות לאופיו של לקוח הבנקאות הפרטית.

ניהול הון פרטי

יועצי ההשקעות הוותיקים של פיננסים ניהול הון פרטי מייעצים ללקוחות בתקופות ממושכות ומשתנות בשווקי ההון. בתקופות אלה, פיתחנו תובנות משמעותיות אשר יכולות להשפיע על חיך הפיננסים. באתר האינטרנט תוכל להתרשם מפעילויות נוספות ומשלימות של קבוצת פיננסים, הדורשות מומחיות וניסיון רב.

מטרות פיננסיות

בין אם המטרה הינה שמירה על ההון, השבת ההון או הבטחת בטחון כלכלי לדור הבא, יועצי ההשקעות בפיננסים ניהול הון פרטי, הינם בעלי המומחיות הנדרשת להשגת מטרות אלו. פיננסים ניהול הון פרטי עובדת בשיתופי פעולה עם גורמים מובילים בתחומי תכנון המס והפנסיה להשלמת הייעוץ הכולל עבורך.

שותף אמין

כל השותפויות המוצלחות מבוססות על אמון. בפיננסים, אנו רוכשים את אמון הלקוחות באמצעות הצבת האינטרסים של הלקוח בראש סדר העדיפויות. יועצי ההשקעות בפיננסים ניהול הון פרטי פועלים להבנת המטרות והיעדים הפיננסיים שלך. על סמך תובנות אלו, אנו מפתחים אסטרטגיה אישית אשר תשרת השגת יעדים אלו.

לקביעת פגישה אישית לא מחייבת:

07777-83000
www.nihulhon.co.il

* השירות מתאים ללקוחות עם כספי השקעה החל מ-3,000,000 שקלים

